

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse õppetool

Ketlin Peterson

**HEA USU PÕHIMÕTE HÄÄLEÕIGUSE TEOSTAMISEL JURIIDILISE ISIKU
LIIKME POOLT**

Magistritöö

Juhendaja
Kalev Saare, PhD

Tallinn
2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1 HEA USU PÕHIMÕTE HÄÄLETAMISKOHUSTUSE ALUSENA.....	9
1.1 Hääleõiguse olemus ja selle teostamise seadusjärgsed raamid.....	9
1.2 Seadus hääletamiskohustuse alusena.....	13
1.3 Hea usu põhimõtte mõju tehingulisele hääletamiskohustusele.....	18
1.3.1 Põhikiri hääletamiskohustuse alusena.....	18
1.3.2 Hääletamiskokkulepe hääletamiskohustuse alusena.....	20
1.4 Hea usu põhimõttest tuleneva hääletamiskohustuse rikkumise tagajärjed.....	22
1.5 Vahekokkuvõte.....	24
2 HEA USU PÕHIMÕTE HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU ALUSENA.....	27
2.1 Hääleõiguse piirangu olemus ning huvide konflikt juriidilise isiku ja tema liikme huvide vahel.....	27
2.2 Seadus hääleõiguse piirangu alusena.....	30
2.3 Hea usu põhimõtte mõju tehingulisele hääleõiguse piiramisele.....	33
2.3.1 Põhikiri hääleõiguse piirangu alusena.....	33
2.3.2 Hääletamiskokkulepe hääleõiguse piirangu alusena.....	35
2.4 Hea usu põhimõttest tuleneva hääleõiguse piirangu rikkumine ja seos võrdse kohtlemise põhimõttega.....	36
2.5 Hääleõiguse piirangu rikkumine otsuse kehtetuks tunnistamise alusena.....	40
2.6 Vahekokkuvõte.....	43
3 TAHTEAVALDUSE ASENDAMINE KOHTUOTSUSEGA.....	46
3.1 Tahteavalduse asendamise olemus ja ühinguõigusliku kohaldamise juhtumeid.....	46
3.2 Otsuse kehtetuks tunnistamise nõude esitamine koos tahteavalduse asendamise nõudega.....	49
3.3 Tahteavalduse kohtuotsusega asendamise üldised eeldused.....	52
3.4 Juriidilise isiku organi otsuse ja liikme hääle asendamine hääletamiskohustuse rikkumise korral.....	55
3.5 Juriidilise isiku organi otsuse ja liikme hääle asendamine hääleõiguse piirangu rikkumise korral.....	57
3.6 Vahekokkuvõte.....	59
KOKKUVÕTE.....	61

ZUSAMMENFASSUNG.....	66
KASUTATUD KIRJANDUS	70
Kirjanduslikud allikad	70
Eesti kohtupraktika	72
Saksamaa kohtupraktika	72
Eesti õigusaktid.....	73
Saksamaa õigusaktid.....	73

SISSEJUHATUS

Hea usu põhimõte on eraõiguse üldpõhimõte, mis tugineb põhiseaduslikule väärtuskorrale, tagades sellega põhiseaduse aluseks olevate väärtuste kaitse üksikisikute vahelistes eraõiguslikes suhetes. Hea usu põhimõte on üks eraõiguse üldpõhimõtetest, mis on seaduses sätestatud. Selle sisuks on kohustus käituda oma õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel heas usus. Põhimõte sisaldab endas käitumisstandardit, mida on täpsustatud TsÜS §-s 32 ka juriidilise isiku liikmete omavahelistele suhetele.

Juriidilise isiku liikmed omavad ühelt poolt õigusi ja kohustusi juriidilise isiku suhtes, kuid teiselt poolt piiravad nimetatud õiguste realiseerimist liikmete omavahelisest suhtest tulenevad kohustused. Juriidilise isiku liikmetel on seaduse kohaselt küll õigusi ja kohustusi ühingu suhtes, ent osanike omavahelisi suhteid reguleerib seadus minimaalselt. Juriidilise isiku organi liikmetel tuleb lähtuda üksteise suhtes hea usu põhimõttest ja arvestada üksteise õigustatud huve. Hea usu põhimõtte järgimise kohustuse sisuks eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete omavahelises suhtes on liikmete kohustus panustada juriidilise isiku juhtimisse ning mitte kahjustada juriidilise isiku ega selle teiste liikmete huve. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmed peavad järgima hea usu põhimõtet ka kõigi nende juriidilise isiku suhtes kuuluvate õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel, mis võivad avaldada kahjulikku mõju teiste juriidilise isiku organi liikmete õigustatud huvidele.¹

Juriidilise isiku liikmete kohustus arvestada üksteise õigustatud huve on korrelatsioonis nende mõjuga juriidilisele isikule. Mida suurem ja tugevam on liikme võimalik mõju juriidilisele isikule, seda rohkem on ta kohustatud arvestama teiste liikmete õigustatud huvidega.²

Hea usu põhimõtte järgimise kohustus juriidilise isiku organi liikmete omavahelistes suhetes keelab juriidilise isiku liikmel kasutada oma hääleõigust otsuse tegemisel selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks. Juriidilise isiku liikmed, kellel puudub häälteenamus on üldjuhul allutatud vaid juriidilise isiku huvidele, mitte aga juriidilises isikus häälteenamust omavate liikmete isiklikele huvidele. Kui häälteenamust omavad liikmed soovivad kasutada nendele seadusest tulenevat

¹ K. Saare., M. Käerdi, V. Kõve, I. Kull, P. Varul. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn, Juura, 2012, lk 280

² P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura, 2010, § 32 komm 3.1

liikmeõigust mitte juriidilise isiku, vaid oma isiklikes huvides, siis on see käsitatav TsÜS §-st 32 tuleneva kohustuse rikkumisena.³

Üldiselt on juriidilise isiku liikmed oma hääleõiguse teostamisel vabad ning neil ei ole kohustust hääletada teatud kindlal viisil või hääletamisest hoiduda. Kuid osanik või aktsionär peab oma hääleõiguse teostamisel tegutsema juriidilise isiku, mitte enda huvides. Teatud olukordades on ettenähtav, et osaniku või aktsionäri isiklikud huvid ja juriidilise isiku huvid satuvad konflikti. Sellest tulenevalt on juriidilise isiku liikmetel teatud situatsioonides seatud hääleõiguse piirangud. Kui osanik või aktsionär sellest kinni ei pea, on tegemist hääleõiguse piirangute rikkumisega. Kohtupraktika kohaselt saab hääletamiskohustuse olemasolust rääkida üksnes juhul, kui see on vajalik ühingu huvide tagamiseks ja selle vältimiseks, et ühing liikmete erimeelsuste korral ei kaotaks tegutsemisvõimet.

Osanikel ja aktsionäridel on seaduse kohaselt kohustusi juriidilise isiku suhtes, kuid liikmete omavahelisi suhteid reguleerib seadus minimaalselt. Liikmete vaheliste suhete reguleerimiseks võib teatud määral pidada vähemusosanike ja –aktsionäride kaitseks kehtestatud sätteid, mis võimaldavad teatud osalust omavatel osanikel saavutada teatud toimingute tegemine või või takistada sellise toimingute tegemist või otsuse vastu võtmist. Üldjuhul ei ole seega juriidilise isiku liikmetel omavahelistes suhetes võimalik tugineda muudele põhimõtetele, kui üldine hea usu põhimõte ning sellega seotud osanike- ja aktsionäriõiguste kuritarvitamise keeld. Juriidilise isiku liikmete vähemusel on õigus piisavale kaitsele ühingu. Üheks selliseks vahendiks oleks vähemusele tagada õigus kindla sisuga otsuse vastuvõtmiseks.

Õiguspraktikas on tekkinud vastuolu, kas juriidilise isiku organi otsuse vastuolu hea usu põhimõttega on piisav alus otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Siinkohal lähevad vastuollu õiguskirjanduse ja Riigikohtu senised seisukohad. Õiguskirjandus⁴ toetab seisukohta, et otsuse vastuolu hea usu põhimõttega on piisav alus otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Riigikohus⁵ on oma praktikas seisukohal, et ainult otsuse vastuolust hea usu põhimõttega ei piisa, vaid otsus peab olema vastuolus ka konkreetse õigusnormi või juriidilise isiku põhikirjaga.

³ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica*, VII, 2010, lk 484

⁴ M. Moor. Äriühingu liikme õigus nõuda dividendide jaotamist. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus asjas 3-2-1-89-14. *Juridica* I, 2015, lk 19

⁵ RKTKo 29.10.2014, 3-2-1-89-14, p. 33

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamine ei anna vähemusaktsionäri või -osanikule veel tema soovitud tulemust, kuna otsus on vaid kehtetuks tunnistatud ning tuleb hakata uuesti otsustama. Riigikohus on oma praktikas väitnud, et iseenesest võib aktsionäridevahelisest võlasuhtest tuleneda kohustus hääletada üldkoosolekul teatud kindlal viisil ja TsÜS §-st 32 võib aktsionäriks tuleneda õigus nõuda ülejäänud aktsionäridelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega TsÜS § 68 lg 5 järgi, kuid seda saab nõuda vaid erandjuhtudel, kui on võimalik määrata kindlaks sellise tahteavalduse täpne sisu.⁶ Kui isik on kohustatud tegema mingi tahteavalduse, kuid ei täida oma kohustust, võib tahteavalduse asendada TsÜS § 68 lg-s 5 nimetatud kohtulahend, millega kohustatakse isikut vastavat tahteavaldust tegema.

Eestis ei ole avaldatud põhjalikku käsitlust hea usu põhimõttest tulenevate juriidilise isiku organi liikmete õigustest ja kohustustest. Teemat on käsitletud kolmes Juridica artiklis, mis on ka käesoleva magistr töö allikateks ning 2016. aastal ilmunud raamatus „Ühinguõigus I“. Ühinguõiguses on väga tugevalt esile kerkinud küsimus vähemuste õigustest osahingutes ja aktsiaseltsides. Ühest küljest kritiseeritakse vähest vähemuste õiguste kaitset, teisest küljest on ei võimalda praegune seadusandlus ka rohkemat kaitset vähemuste õigustele. Autor keskendub oma töös kohustusele hääletada teatud viisil ning osanike/aktsionäride seadusest tulenevatele hääleõiguse piirangutele. Seadus reguleerib juriidilise isiku organi liikmete omavahelisi õigussuhteid vaid minimaalselt ning Eesti õiguspraktika ja teoreetilised käsitlused on omavahel vastuolus. Teemavaliku põhjuseks on vähene teemakäsitlus Eestis ning teema olulisus just vähemusaktsionäride ja –osanike seisukohalt. Parema õigusloome programmi raames on alustatud ühinguõiguse kodifitseerimis ettevalmistamist ning loodud ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne. Magistr töö käsitletavad teemad tulevad arutlusele ka ühinguõiguse revisjoni⁷ raames, millest tulenevalt on tegemist väga aktuaalse probleemiga Eesti õigusmaastikul.

Käesoleva magistr töö eesmärgiks on välja selgitada, kas ja millal on juriidilise isiku liikmetele tuletatav seadusjärgsest hea usu põhimõttest tulenevast õigussuhtest ühingu ja teiste liikmetega lisaks tagatud üldisele hääleõigusele ka hääletamiskohustus ning millistel juhtudel on võimalik saavutada ühingu huvides oleva otsuse vastuvõtmine hääle asendamisega. Samuti on eesmärgiks kindlaks teha hea usu põhimõttest tuletatava hääleõiguse

⁶ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 35

⁷ Ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne. Justiitsministeerium, 2016. Kättesaadav:

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_10.5.2016.pdf

piirangu sisu ning võimalus saavutada seadusjärgse otsuse vastuvõtmise tuvastamine. Lisaks on töö eesmärgiks kindlaks teha, kas juriidilise isiku liikmel on õigus nõuda ülejäänud juriidilise isiku liikmetelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega.

Tulenevalt magistritöö eesmärgist, on autor seadnud kaks hüpoteesi. Esimeseks hüpoteesiks on: TsÜS §-s 32 sätestatud hea usu põhimõttest võib juriidilise isiku liikmele teatud juhtudel tuleneda hääletamiskohustus või hääleõiguse piirang. Teiseks hüpoteesiks on: TsÜS §-st 32 tuleneb juriidilise isiku liikmele õigus nõuda ülejäänud liikmetelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega TsÜS § 68 lg 5 järgi.

Magistritöös otsib autor vastust küsimusele kas TsÜS § 32 saab olla aluseks hääletamiskohustuse ja hääletamiskeelu tekkimisele. Autor selgitab oma töös välja, millised on hea usu põhimõttest tulenevad hääletamiskohustuse ja hääletamiskeelu alused ning millised on selliste kohustuse või piirangute rikkumise tagajärjed. Samuti analüüsib autor oma magistritöös, millisel juhul on juriidilise isiku organi liikmel on õigus TsÜS § 68 lg 5 kohaselt nõuda teistelt liikmetelt kindla tahteavalduse andmist ning selle asendamist kohtuotsusega ja millal vastav nõue on võimalik maksma panna.

Eelnevalt tulenevalt on käesoleva magistritöö struktuur jagatud kolmeks peatükiks vastavalt analüüsiga seotud põhilistele aktuaalsetele juriidilistele aspektidele, hea usu põhimõtte hääletamiskohustuse ja hääleõiguse piirangu alusena ning tahteavalduse asendamine kohtuotsusega. See võimaldab terviklikku käsitlust sellest, millised kohustused võivad juriidilise isiku liikmele hea usu põhimõttest tuleneda, mida käsitletakse vastavate kohustuste rikkumisena ning millised on sellise rikkumise tagajärjed.

Esimeses peatükis keskendub autor hea usu põhimõttele kui hääletamiskohustuse alusele. Autor teeb kindlaks, kas ning mil määral tuleneb seadusjärgsest hea usu põhimõttest juriidilise isiku liikmele kohustus hääletada teatud olukordades kindlal viisil ja mil määral see erineb tehingulisest hääletamiskohustusest. Samuti käsitleb autor esimeses peatükis liikmete vahelistest hääletamiskokkulepetest tulenevaid kohustusi. Peatükis analüüsib autor, millisel juhul on tegemist hääletamiskohustuse rikkumisega ning millised on selle rikkumise tagajärjed.

Teises peatükis analüüsib autor hea usu põhimõtet kui hääleõiguse piirangu alust. Peatükis käsitletakse hääleõiguse seadusjärgse piirangu sisu ja seoseid tehingulise hääleõiguse

piiranguga. Autor analüüsib hääleõiguse piirangu rikkumist ning tagajärgi. Siinkohal nõuab täpsustamist hääleõiguse piirangu mõiste. Teises peatükis analüüsib autor nii seaduses formaalselt määratletud hääleõiguse piiranguid, kui ka hea usu põhimõttest tulenevaid sisulisi piiranguid hääleõiguse teostamisele.

Kolmanda peatüki eesmärgiks on välja selgitada, kas TsÜS §-st 32 tuleneva hea usu põhimõtte mittejärgimisel liikmete omavahelistes suhetes on nii hääletamiskohustuse teostamisel kui ka hääleõiguse piirangu rikkumisel juriidilise isiku organi liikmel õigus nõuda kindla tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega. Samuti keskendutakse otsuse kehtetuks tunnistamise nõude ja tahteavalduse asendamise nõude esitamisele koos, samuti nõude üldistele eeldustele. See annab ülevaate, millistel juhtudel on praktikas võimalik nõuda tahteavalduse asendamist kohtuotsusega ja millised nõuded antud olukorras kehtivad.

Magistritöö kirjutamisel kasutatakse peamiselt kvalitatiivset, analüütilist ja võrdlevat meetodi. Magistritöös kasutatakse uurimis- ja võrdlusallikana peamiselt ühinguõigust käsitlevat teoreetilist kirjandust ja normatiivseid materjale. Kuivõrd äriseadustikus osanike ja aktsionäride vahelisi õigussuhteid käsitlevad normid on suures osas sarnased Saksamaa *Aktiengesetz*'i ja *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*'i normidega, käsitleb autor võrdlusmaterjalina ka Saksamaa õiguskirjandust ning normatiivset materjali.

Riigikohus on varem leidnud, et teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat võib vähemalt eraõigusnormide puhul arvestada võrdlusmaterjalina Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel ka juhul, kui tegemist ei ole rahvusvahelise eraõiguse suhtega. See kehtib esmajoonel olukorras, kui meil mõne sätte rakenduspraktika puudub, kuid mujal on see sarnase sätte puhul välja kujunenud. See puudutab eelkõige riike, kellega meil on üldjoontes sarnane õigussüsteem ja seaduste rakendamise praktika, eeskätt Euroopa Liidu teisi liikmesriike ja esmajoonel Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluvaid riike.⁸

⁸ RKTko 21.12.2004, 3-2-1-145-04, p 39

1 HEA USU PÕHIMÕTE

HÄÄLETAMISKOHUSTUSE ALUSENA

1.1 Hääleõiguse olemus ja selle teostamise seadusjärgsed raamid

Peatükis käsitleb autor hea usu põhimõtet hääletamiskohustuse alusena. Hääleõigus on juriidilise isiku liikme peamine juhtimisega seotud õigus. Autor teeb kindlaks, millised on hääleõiguse teostamise seadusjärgsed piirid.

Liikmelisus osühingus või aktsiaseltsis õigustab erilist seost juriidilise isiku liikmete vahel, mis kohustab kõrgenenult arvestama juriidilise isiku ja teiste liikmete huve. Juriidilise isiku liikmel on kohustus panustada osühingu või aktsiaseltsi eesmärgi saavutamisele ning tal on keelatud selle eesmärgi saavutamist takistada. Ei piisa rahalisest kohustusest, mille aktsionär või osanik täidab ostes osa või aktsia. Liikmelisus osühingus või aktsiaseltsis tähendab ka isiklikku seotust teiste liikmetega. Juriidilise isiku liikmete omavahelised suhted toetuvad vastastikusele usaldussuhtele. Iga juriidilise isiku liige peab arvestama võimalikul määral teise liikmete huvidega.⁹

Osanikud ja aktsionärid on kohustatud omavahelistes suhetes, suhetes osühinguga või aktsiaseltsiga ning suhetes osühingu või aktsiaseltsi juhtorganite liikmetega järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huvidega. Tegemist on üldise hea usu põhimõtte täpsustusega tulenevalt juriidilise isiku liikmelisusest osühingus või aktsiaseltsis. Üksteise õigustatud huvidega arvestamise kohustus on hea usu põhimõttest tuletatud konkreetne kohustus. Nimetatud kohustus on korrelatsioonis osaniku mõjuga osühingule. Mida suurem ja tugevam on osaniku võimalik mõju osühingule, seda ulatuslikum on tema kohustus arvestada teiste osanike õigustatud huvidega.¹⁰ Praktikast on tihtipeale just vastupidi. Suurema

⁹ OGH, Urteil vom 01.10.2008, p. 2

¹⁰ C. T. Ebenroth, K. Boujong, D. Joost, L. Strohn. Handelsgesetzbuch. 3. Auflage 2014, Verlag C.H. Beck, 2014, äärenr 20

mõjuga liige soovib seda ära kasutada ning otsuseid oma isiklikest huvidest lähtuvalt vastu võtta ning mitte arvestada väiksema mõjuga liikmetega. Kui aga liikmetel on võrdne osalus, tähendab see, et hea usu põhimõttest tulenevad vastastikused kohustused on võrdsed. Selle tõttu on võrdse osaluse korral keeruline hinnata kummal liikmel on õigus oma seisukohti või tahet kaitstes tugineda hea usu põhimõttele.

Hääle andmine juriidilise isiku organi otsuse tegemisel on tahteavaldus. Juriidilise isiku organi otsus omandab kehtivuse tulenevalt selleks õigustatud isikute poolt tehtud tahteavaldustest, milleks on otsuse suhtes hääle andmine. Otsus ise ei ole aga tahteavaldus, vaid eriliigiline tehing. Kuna tahteavalduse tegemine seondub isiku poolt väljendatava tahtega, siis tahteavaldusena ei ole käsitletav mitte iga hääle, mis isikule kuulub, vaid üksnes isiku poolt hääle andmine otsuse tegemisel. Hääle andmine eraldi vaadatuna ei too üldjuhul kaasa iseseisvat õiguslikku tagajärge, küll aga hääle andmise järgselt koostatud vastavatele vormi- ja sisunõuetele vastav otsus.¹¹

Hääleõigus on juriidilise isiku liikme peamine juhtimisega seotud õigus, mis moodustab koos otsuste tegemisel osalemise õigusega osaniku liikmelisõiguse tuuma. Selle õiguse teostamise kaudu saab liige osaleda otsuste tegemisel.¹² Hääletamise kohustust liikmel ei ole, kuid olukorras, kus hääletamata jätmine kahjustab ühingut, võib osanikul erandina ja tulenevalt hea usu põhimõttest selline kohustus siiski ka olla.¹³

Osauhingu ja aktsiaseltsi puhul tuleneb hääle kuuluvus osalusest. Osanike hääle arv peab olema võrdeline tema osaluse suurusega, kui põhikirjast ei tulene teisiti. Osa iga üks euro annab ühe hääle, kui põhikirjast ei tulene teisiti. Põhikirjaga on võimalik anda hääletamisega seotud eriõigusi teatud osanikele, samuti siduda hääletamisega seotud eriõigused teatud osaga, näiteks on võimalik anda teatud osanikule või seostada teatud osadega vetoõigus, aga võimalik on kalduda kõrvale ka osaluse ja hääleõiguse proportsionaalsuse reeglist. Hääletamisega seotud eriõigus võib olla antud teatud konkreetsele, põhikirjas nimeliselt nimetatud või põhikirjas sätestatud tunnustele vastavale osanikule. Samuti on põhikirjas lubatud ette näha, et mõnel osanikul ei ole üldse hääleõigust. Sellise põhikirjasättega peab

¹¹ K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I. Juura, 2015, lk 199

¹² Samas, lk 250

¹³ RKTKo 27.10.2011 3-2-1-97-11, p 35

osanik ise muidugi nõus olema. Tegemist on seega lubatud kõrvalekaldega osanike võrdse kohtlemise põhimõttest.¹⁴

Aktsiaseltsi puhul annab iga aktsia eraldi hääleõiguse. Võrdse nimiväärtusega aktsiad annavad võrdse hääle arvu. Kui aktsiaseltsil on erineva nimiväärtusega aktsiaid, peab nende poolt antavate hääle arvu erinevus vastama nimiväärtuse erinevusele. Nimiväärtuseta aktsiad annavad võrdse hääle arvu. Aktsiaselts võib välja anda eelisaktsiaid, mille omanikul on peale hääleõiguse kõik muud aktsionäri õigused. Põhikirjaga võib eelisaktsia omaniku hääleõigust piirata andes hääleõiguse vaid teatud otsuste vastuvõtmiseks.

Saksa õiguse järgi annab aktsia aktsionärile ühe hääle. Põhikiri võib piirata selle aktsionäri hääleõigust, kellel on rohkem kui üks aktsia, sätestades antavate hääle arvu maksimumi või arvu muutmise kõikuvalt. See tähendab, et Saksa äriõiguses ei ole ranget proportsionaalsuse põhimõtet, mis on vastuolus viienda direktiivi eelnõuga. Eelisaktsiatel ei ole hääleõigust. Kui eelisdividend ei ole välja makstud või on mõnel aastal makstud mittetäielikult ja puuduv summa ei ole tasutud järgmisel aastal koos järgmise aasta eelisdividendiga, omandavad eelisaktsiate omanikud hääleõiguse kuni puudujäävate summade maksmiseni.¹⁵

TsÜS §-s 32 sätestatud hea usu põhimõte paneb juriidilise isiku liikmetele kohustuse järgida hea usu põhimõtet omavahelistes suhetes ja arvestada üksteise õigustatud huvidega. Hea usu põhimõtte järgimise kohustusega seondub eelkõige ka kohustus hääletada teatud kindlal viisil. TsÜS §-st 32 tulenev hea usu põhimõte mõjutab juriidilise isiku liikme hääletamisõigust olukorras, kus see on vajalik juriidilise isiku huvide kaitseks ning see ei kahjusta osanikku või aktsionäri ebamõistlikult. Reeglina võib iga osanik või aktsionär oma hääleõigust meelepärasel viisil kasutada. Hääleõiguse kasutamine on aga hea usu põhimõtte vastane, kui see ei ole kooskõlas ühingu huvidega ega vajalik osaniku või aktsionäri huvide kaitseks ning selleks oleksid sobivamad meetmed. Hääleõiguse kasutamist ei saa lugeda hea usu põhimõtte vastaseks vaid seetõttu, et meede, mille poolt osanik või aktsionär oma häält ei andnud, on juriidilise isiku huvides ning aitab saavutada juriidilise isiku eesmärke.

Hääletamiskohustus on suunatud eelkõige ühingu huvide tagamisele ja selle vältimisele, et ühing osanike või aktsionäride erimeelsuste tõttu ei kaotaks tegutsemisvõimet.¹⁶ Saksa õiguse kohaselt tuleneb kohustus teataval viisil hääletada ühinguõiguslikust lojaalsuskohustusest. See

¹⁴ K. Saare jt. (viide 11), lk 199

¹⁵ M.Greinoman. Aktsionäride mittevaralised õigused. Juridica, 2001, lk 51

¹⁶ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 36

ei seisne mitte üksnes kohustuses arvestada teiste liikmete huvidega, vaid ka kohustuses ühingu huve toetada ja selleks ka kindlal viisil hääletada.¹⁷ Hääletamiskohustuse aluseks on liikme seotus ühingu huviga, lojaalsuskohustus ühingu ja teiste liikmete suhtes.¹⁸

Hea usu põhimõtte kõige tähtsamaks funktsiooniks peetakse tema piiravat funktsiooni hääleõiguse teostamisel. Eriti ulatuslik mõju on hea usu põhimõttel just enamusosanikule või -aktsionärile, mis väljendub selles, et enamusosanik või -aktsionär on osanike koosolekul või aktsiaseltsi üldkoosolekul hääletades kohustatud tegema seda ettevõtte huvides ja vähemuse huve arvestades. Samas seob hea usu põhimõtte ka vähemusosanikku, eelkõige siis, kui vähemusosaniku koostöö ja häääl on vajalik ettevõtte põhikirja kiireloomuliseks muutmiseks või on koheselt tarvis tagasi kutsuda ettevõtte juhatuse liige.

Oma sisult on tegemist ühtlasi olukorraga, kus otsuse tegemisel on üks organi liige rikkunud teiste organi liikmete suhtes hea usu põhimõtte järgimise kohustust ja teiste liikmete õigustatud huvidega arvestamise kohustust, samuti on otsuse tegemisel sellises olukorras rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet.¹⁹ TsÜS § 38 lg 1 teise lause keskseks punktiks on hääleõiguse teostamine. Sätet kohaldatakse vaid juhul, kui juriidilise isiku liige omandab eeliseid enda või kolmanda isiku kasuks läbi hääleõiguse teostamise. Teine oluline element sätte kohaldamisel on asjaolu, et juriidilise isiku liige peab hääleõigust eeliste omandamiseks kasutama ehk tal peab olema tahe eeliseid läbi hääleõiguse teostamise omandada. Seda kinnitab Saksamaa õiguskirjandus²⁰, kuivõrd TsÜS § 38 lõike 1 teise lause allikaks on AktG § 243 lg 2 ning tegemist on üks ühele sätetega.

TsÜS §-st 32 tuleneva hea usu põhimõttega on seotud ainult juriidilise isiku liikmed, mitte kolmandad isikud. Hea usu põhimõtte laiendab aktsionäride ja osanike kohustusi. Hea usu põhimõtte järgimise kohustuse sisuks on juriidilise isiku ja tema liikmete kaitseõigus teiste liikmete õigusvastase käitumise eest.²¹ Hea usu põhimõtte väljendub kolmes erinevas variandis: esiteks juriidilise isiku liige suhtes juriidilise isikuga, teiseks juriidilise isiku liikmed omavahelistest suhetes ning kolmandaks enamuse ja vähemuse omavaheline suhe.

¹⁷ I. Drescher. Münchener Kommentar zum GmbHG, 2. Auflage, Verlag C.H. Beck, 2016, äärenr. 257

¹⁸ K. Schmidt, M. Lutter. Aktiengesetz. Kommentar. Bd I. Köln: OVS Verlag Dr Otto Schmidt, 2008, äärenr 4

¹⁹ P. Varul jt. (viide 2), § 38 komm 3.3.2

²⁰ U. Hüffer, C. Schäfer. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, 4. Auflage, 2017, äärenr 77

²¹ M. Henssler, L. Strohn. Gesellschaftsrecht. 3. Auflage. Verlag C.H. Beck, 2016, äärenr 8

1.2 Seadus hääletamiskohustuse alusena

Üldiselt on osanik või aktsionär hääleõiguse teostamisel vaba ning tal ei ole kohustust hääletada juriidilise isiku otsuste poolt. Autor käsitleb allolevas peatükis seadusjärgse hääletamiskohustuse tekkimist. Peatükk keskendub küsimusele, kas TsÜS §-st 32 on võimalik tuletada teatud juhtudel juriidilise isiku liikmetele kohustus hääletada teatud kindlal viisil. Autor võrdleb Saksamaa seadusandlust ja kohtupraktikat Eesti õiguskirjanduse ja –praktikaga.

Eraõiguses tunnustatud põhimõtted võivad tuleneda õiguse üldisest ideest või põhiseadusest. Hea usu põhimõte on eraõiguse põhimõte, mis tugineb põhiseaduslikule väärtuskorrale, tagades sellega põhiseaduse aluseks olevate väärtuste kaitse üksikisikute vahelistes eraõiguslikes suhetes. Hea usu põhimõte on üks eraõiguse põhimõtetest, mis on seaduses sätestatud. Eraõiguse üldpõhimõtete sätestamine seaduses on Eesti õigusele omane tava. TsÜS § 138 lõikes 1 sätestatud kohustus toimida õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel heas usus annab õigusliku aluse isiku subjektiivsete õiguste kasutamise piiramisele.²²

Seaduses sätestatud kohustust käituda õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel heas usus käsitletakse tavaliselt kui normatiivset põhimõtet. Teistest õigusnormidest eristab heas usus käitumise kohustust avatus, mis tähendab, et selle normi tegelik sisu avaneb alles läbi konkreetsete reeglite, eluliste juhtumite ja vastava kohtupraktika. Heas usus käitumise kohustust sisaldavat üldnormi peetake kogu eraõiguse kõige olulisemaks ja hierarhiliselt kõige kõrgemal asuvaks normiks.²³ Hea usu põhimõtte eesmärgiks on osanike ja aktsionäride liikmelisuse kaitse ehk siis kontroll õigustesse sekkumise võimaluste üle, mis on enamusel vähemuste suhtes seoses hääleõigusega.

Juriidilise isiku osanikud, aktsionärid või liikmed, samuti juriidilise isiku juhtorganite liikmed peavad omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huvidega. TsÜS § 32 rõhutab juriidilise isiku organi liikmete vahelise spetsiifilise õigussuhte olemasolu, millele on kohaldatav tsiviilõigusele ja võlaõigusele omane hea usu põhimõte.

Hea usu põhimõte sisaldab objektiivset käitumisstandardit ja heausksust kui ausat ning mõlema poole huve arvestavat suhtumist oma kohustuste täitmisel. Riigikohus on oma

²² P. Varul jt., (viide nr 2), § 138 kamm 3.1.

²³ I. Kull. Hea usu põhimõtte kaasaegses lepinguõiguses, Doktoritöö. Tartu, Tartu Ülikooli kirjastus, 2002, lk 12-13

varasemas praktikas aktsionäride ja aktsiaseltsi ning aktsionäride; osanike ja osaühingute ning osanike suhet määratledes leidnud, et tulenevalt osanike või aktsionäride sisulisest liikmelisusest ühingu, ei piirdu nende suhe äriühinguga ja omavahel üksnes TsÜS § 138 järgse üldise hea usu põhimõtte järgimise kohustusega ja deliktiõigusest tuleneva teisele isikule kahju tekitamise keeluga, vaid et aktsionäride ja osanike vahelise suhte määrab eelkõige TsÜS § 32, millest tulenevalt peavad aktsionärid ja osanikud omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ning arvestama üksteise õigustatud huve.²⁴

Üldiselt on osanik või aktsionär hääleõiguse teostamisel vaba ning tal ei ole kohustust hääletada juriidilise isiku otsuste poolt. Kohtupraktika kohaselt saab hääletamiskohustuse olemasolust rääkida üksnes juhtudel, kui see on vajalik ühingu huvide tagamiseks ja selle vältimiseks, et ühing osanike erimeelsuste korral ei kaotaks tegutsemisvõimet. Osanike huvide vastandlikkuse korral tuleb eelistada ühingu huvisid. Eeltoodust tulenevalt ei ole hea usu põhimõttest tuletatav näiteks osaniku kohustus hääletada dividendi maksmise poolt²⁵. Küll võib aga osanikule tuleneda hääletamise kohustus konkreetse otsuse poolt, kui see otsus on vajalik nii öelda patiseisust väljatulemiseks. Osanik on eelduslikult kohustatud hääletama olemasoleva juhatuse liikme tagasikutsumise ja tema vastu kahju hüvitamise nõude esitamise poolt olukorras, kus on üheselt tuvastatud juhatuse liikme poolt oma ametikohustuste rikkumisega osaühingule kahju tekitamine. Teise osaniku kohustamine juhatuse liikme tagasikutsumise poolt hääletamiseks on vajalik eelkõige olukorras, kus juhatuse liiget tagasi kutsuda soovival osanikul puudub juhatuse liikme kohtu kaudu tagasikutsumiseks vajaliku hagi esitamiseks vajalik osalus osaühingus.²⁶ Hääletamiskohustuse sisuks võib olla ka negatiivne hääletamine ehk otsusele vastuhääle andmine, kui positiivne otsuse poolt hääletamine ei oleks kooskõlas hea usu põhimõttega ja ühingu huvidega.

Hea usu põhimõtte järgimise kohustuse sisu on aktsionärile sarnane osaniku vastava kohustusega. Nii on aktsionäril kohustus panustada aktsiaseltsi juhtimisse ning mitte kahjustada aktsiaseltsi ega teiste aktsionäride huve. Seoses hääletamise kohustusega on aktsiaseltsi erisuseks asjaolu, et aktsionäril saab olla kohustus hääletada üksnes nõukogu liikme tagasikutsumise ja tema vastu kahju hüvitamise poolt, kui ilmnevad asjaolud, mis viitavad nõukogu liikme poolt oma ametikohustuste rikkumisega aktsiaseltsile kahju tekitamisele. Teise aktsionäri kohustamine nõukogu liikme tagasikutsumise poolt

²⁴ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 21

²⁵ Samas, p 25

²⁶ K. Saare jt., (viide 11), lk 222

hääletamiseks on vajalik eelkõige olukorras, kus nõukogu liiget tagasi kutsuda soovival aktsionäril puudub nõukogu liikme kohtu kaudu tagasikutsumiseks vajaliku hagi esitamiseks vajalik osalus aktsiaseltsis. Aktsiaseltsi üldkoosolekul puudub õigus otsustada juhatuse valimise või tagasikutsumise üle, sh puudub aktsionäril erinevalt osanikust õigus nõuda juhatuse liikme tagasikutsumist kohtu kaudu.²⁷

Lisaks tuleb hääletamiskohustuse tekkimisel lähtuda ka liikmete subjektiivsetest huvidest ja eesmärkidest, tuvastamaks, kas liikmel on kohustus teha mingi kindla sisuga tahteavaldus. Heade kommete vastavuse kontrollimisel kontrollitakse käitumise vastavust ühiskonnas välja kujunenud objektiivsetele standarditele, lähtutakse üldisest moraalitunnetusest ja väärtushinnangutest. Üldjuhul kontrollitakse headele kommetele vastavust liikmete otsuse tühisuse alusena. Siiski tuleneb eelnevast, et heade kommetele vastavuse kriteeriume kasutades on võimalik hinnata ka liikme käitumist ja käitumise eesmarke tahteavalduse andmise kohustamiseks. Heade kommete rikkumiseks võib olla mõlema lepingupoole või ainult ühe poole käitumine, poolte motiivid ja kavatsused, lepingu sõlmimise viis, lepingu ebamoraalne eesmärk või tulu saamine tegevuselt mis tavalisel on tasuta.²⁸ Riigikohtu seisukohast tuleneb, et kahe võrdse osalusega osanikuga või aktsionäriaga äriühingu puhul tuleb lugeda tahtlikuks heade kommetega vastuolus olevaks käitumiseks osaniku või aktsionäri tegutsemist teise aktsionäri või osaniku tahteta.²⁹

Õiguste teostamine võib olla lubamatu ja seega hea usu põhimõttega vastuolus, kui selle motiiviks on teisele poolele kahju tekitamine.³⁰ Riigikohus on selgitanud, et isegi kui osanik või aktsionär kasutab seadusega iseenesest otseselt vastuolus mitteolevaid vahendeid, võib tegutsemine mingi eesmärgi nimel olla õigusvastane.³¹

Liikmed on lisaks hea usu põhimõttele seotud ka lojaalsuskohustusega, mis on tuletatav VÕS §-st 580, mille kohaselt ühise eesmärgi nimel tegutsevad isikud on kohustatud aitama kaasa eesmärgi saavutamisele.³² Juriidiline isik on loodud mingi eesmärgiga, mistõttu on selge, et liikmed peavad tegutsema selle eesmärgi nimel. Eesmärgi saavutamiseks peavad liikmed midagi tegema või millegi tegemisest hoiduma. Seega võib öelda, et liikmete kohustuseks on mitte vastu seista juriidilise isiku huve kaitsvate konkreetsete abinõude rakendamistele.

²⁷ K. Saare jt., (viide 11), lk 411

²⁸ I. Kull. (viide 23), lk 34

²⁹ RKTko 31.03.2010 3-2-1-7-10 p 37

³⁰ I. Kull. (viide 23), lk 174

³¹ RKTko 31.03.2010 3-2-1-7-10 p 37

³² P. Varul jt., (viide 2), § 32 komm 3.2.5

Kapitaliühingu liikmetel lasub kohustus toetada juriidilise isiku huve kaitsvate abinõude rakendamist või nendega nõustuda.³³

Riigikohtu seisukohad on kohustuse tuvastamisel olnud mõneti vastuolulised ja mitte üheselt mõistetavad. Riigikohus on leidnud, et hea usu põhimõttest võib liikmele tuleneda õigus nõuda kindla sisuga tahteavaldust.³⁴ Samas on Riigikohus asunud ka seisukohale, et hea usu põhimõttest ei saa üldjuhul tuleneda otseseid kohustamisnõudeid.³⁵

Saksamaa kohtupraktika kohaselt on võimalik hea usu põhimõttest tuletada juriidilise isiku liikme kohustus hääletada teatud kindlal viisil. See on võimalik olukorras, kus otsuse poolt hääletamine on vajalik juriidilise isiku huvide järgimiseks ning eesmärgi saavutamiseks.

Saksamaal on liikmete vaheline lojaalsuskohustus tuletatud BGB³⁶ §-dest 241, 242 ja 705, millest tulenevad kohustused arvestada üksteise huvidega, käituda heas usu ja kohustus panustada kokkulepitud eesmärgi nimel. Vähemusliikmete kaitse seisukohalt on kõige tähtsamaks peetud just lojaalsuskohustust, mis on ühinguõigusesse juurutatud kohtute poolt.³⁷ Eesti õiguses vastavad neile VÕS § 2 ja § 6 ning § 580 lg 1. Saksa kohtud on leidnud, et hoidmaks ära pahatahtlikke tehinguid ja väljapressimisi liikmete poolt on liikmete kohustus oma õiguste teostamisel võtta arvesse ühingu ja teiste liikmete huve.³⁸

Saksamaa osaühinguseaduse kommentaaride järgi võib ühinguõiguslikust hea usu põhimõttest tuleneda kohustus hääletada teatud kindlal viisil. Hea usu põhimõte ei seisne vaid üksteise õigustatud huvidega arvestamise kohustuses, vaid põhimõte võib juriidilise isiku liikmeid ka kohustada osaühingut positiivselt edendada ning sellest tulenevalt kindlal viisil hääletada. Väga raske on aga seada piiri, millal on teatud viisil otsustamine ühingu jaoks nii oluline, et sellest tuleneb juriidilise isiku liikmele hääletamiskohustus. Näiteks ei ole sellist olukorda saavutatud vaid sellega, kui mõni hääletamisviis tähendusrikkana näib. Kui aga kindel meede on ilmselgelt vajalik ühingu huvide ning säilimise kaitseks, võib ühinguõiguslikust hea usu põhimõttest tuleneda liikmele hääletamiskohustus. Hääletamiskohustus tekib juriidilise isiku

³³ K. Schmidt jt., (viide 18), lk 228

³⁴ RKTko 27.10.2011 3-2-1-97-11 p 35, RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14 p 35

³⁵ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14 p 22

³⁶ *Bürgerliches Gesetzbuch* ehk Saksamaa tsiviilseadustik

³⁷ R. Volhard, A. Stengel, German Limited Liability Company. Wiley 1996, lk 61.

³⁸ W. Simons (ed.). Harmonization of Corporate Law in the CIS. - Review of Central and East European Law 2011, Volume 36, No 3, lk 227

liikmele olukorras, kus ainult teatud kindlal viisil hääletamine ning sellest tulenev otsus on seadusega kooskõlas ja teisel viisil toimides minnakse seadusega vastuollu.³⁹

2016. aasta aprillis võttis Saksamaa *Bundesgerichtshof*⁴⁰ vastu otsuse⁴¹, mis on hea usu põhimõtte ning hääletamiskohustuse osas märkimisväärne. Kohus toob välja, et asjaolu, et otsus on juriidilise isiku huvides, aitab saavutada juriidilise isiku eesmärki ning ei koorma juriidilise isiku liiget ebamõistlikult ei ole veel piisav hääletamiskohustuse tekkeks ning selleks, et vastuhääle andmine oleks hea usu põhimõtte vastane. Vaid siis tekib juriidilise isiku liikmel hääletamiskohustus, kui vastuvõetav otsus aitab kaasa juriidilise isiku olulistele väärtustele või aitab ära hoida ulatuslikke kahjusid, otsuse vastuvõtmine on objektiivsetel kaalutlustel vältimatu ning juriidilise isiku liikmel ei ole kaalukaid põhjuseid mitte otsuse poolt hääletada.

Kohus on rõhutanud, et üldiselt on juriidilise isiku liige oma hääleõiguse teostamisel vaba, kui ta ei ületa hea usu põhimõtte piire. Kohustust hääletada viisil, mida juhatus või teised liikmed õigeks peavad, juriidilise isiku liikmel ei ole. Ka meetmete või otsuste otstarbekuse üle otsustamise õigus on igal liikmel iseseisvalt. Niikaua, kui juriidilise isiku liige ei riku hea usu põhimõtet, ei pea ta ka oma hääle andmist teistele liikmetele põhjendama.

Hääletamiskohustuse tekkimine on õigustatud vaid erandlikel juhtudel, kui vastuvõetav otsus aitab säilitada juriidilise isiku tegevust või ulatusliku kahju ära hoidmist ning ei ole objektiivsetel kaalutlustel juriidilise isiku liikmeid liialt koormav. Kohustus hääletada teatud kindlal viisil tekib juriidilise isiku liikmel seega vaid olukorras, kus juriidilise isiku huvide järgimiseks ei ole teisi võimalusi.

Kontroll enamuse võimu üle on kehtiva õiguse ülesanne. Vahend, mille õigus vähemusele siinkohal andnud on, on TsÜS § 38 lõikest 1 tulenev õigus nõuda juriidilise isiku juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamist. Kontroll enamuse üle ei tähenda aga kontrolli kui sellist enamusaktsionäride või -osanike üle, vaid kontrolli mõju üle, mida enamusaktsionäridel või -osanikel on võimalik saavutada.⁴² Hea usu põhimõttest tulenev üksteise õigustatud huvidega arvestamise kohustus ei ole vaid enamusosanikul vähemusosanike ees, vaid ka vastupidi. Ka vähemusosanikud on kohustatud omavahelistes suhetes arvestama enamusaktsionäride suhtes üksteise õigustatud huve. Saksamaa õiguskirjanduse ja praktika kohaselt kerkib hea usu

³⁹ M. Henssler, L. Strohn. (viide 21), äärenr 28

⁴⁰ Saksamaa kõige kõrgema astme kohus

⁴¹ BGH, Urteil vom 12.04.2016 – II ZR 275/14

⁴² U. Hüffer. Münchener Kommentar, Aktiengesetz, §§ 222-277, 2.Auflage, München, 2001, lk 242

põhimõtte järgimise kohustus ja sellest tulenev üksteise huvidega arvestamise kohustus esile eelkõige olukorras, kus enamusaktsionärid omavad teatavat mõju vähemusaktsionäride üle tulenevalt nende suuremast osakaalust äriühingus. Ka vähemusaktsionäridel on õigused, millega neil on võimalik hea usu põhimõtet rikkudes kahjustada enamusaktsionäride õiguseid. Üksteise õigustatud huvidega arvestamise kohustus ei ole vaid vähemusaktsionäride kaitse õigus, vaid kohustuse adressaadiks on iga aktsionär.⁴³

1.3 Hea usu põhimõtte mõju tehingulisele

hääletamiskohustusele

Autor käsitleb järgmises peatükis hea usu põhimõtte mõju tehingulisele hääletamiskohustusele, täpsemalt põhikirja ja hääletamiskokkuleppeid hääletamiskohustuse alusena. Põhikirja puhul selgitab autor, millised erinevused on hääletamiskohustuse sätestamisel osauhingu ja aktsiaseltsi põhikirjas ning millised on kohustuse sätestamise piirid. Hääletamise kokkulepped sisalduvad sageli nn osanike või aktsionäride lepingus, millega reguleeritakse kooskõlastatud tegevust ühise eesmärgi saavutamise nimel täiendavalt põhikirjas fikseeritule. Autor teeb kindlaks, mis on hääletamiskokkuleppe sisu ning millised reeglid kehtivad hääletamiskokkulepete sõlmimisele. Samuti, milline mõju on hääletamiskokkuleppe kehtivusele kokkuleppes sätestatud hääletamiskohustuse rikkumisel.

1.3.1 Põhikiri hääletamiskohustuse alusena

Juriidilise isiku liikmete õiguste tehinguline reguleerimine on eelkõige võimalik põhikirja tasandil. Siinkohal erinevad võimalused osauhingute ja aktsiaseltside puhul. Kui osauhingu puhul on võimalik põhikirjas ette näha teatud osanikule spetsiifilise, seadusest mittetuleneva, õiguse ehk erioiguse andmine ning teatud osadega erioiguste sidumine, siis aktsiaseltsi puhul konkreetse aktsionäri seotud erioigusi ette näha ei ole võimalik.

⁴³ U. Eisenhardt. Gesellschaftsrecht. 8. Auflage. Verlag C.H. Beck, lk 357

Vastavalt äriseadustiku §-dele 139 ja 244 märgitakse kapitaliühingu põhikirjas osa või aktsiaga seotud õigused või õiguste erisused. Sellest tulenevalt võib põhikirjas määrata seadusest erinevaid hääletamisega seotud kohustusi tingimusel, et need ei ole seadusega vastuolus. Kui põhikirja säte on seadusega vastuolus, kohaldatakse seaduses sätestatud. Eriõigused kujutavad endast erandit osanike ja aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõttest ning neid saab kehtestada üksnes põhikirjaga.⁴⁴

Juriidilise isiku põhikirjas on võimalik ette näha teatud olukordades liikmete kohustuse hääletada teatud kindlal viisil. Osa või aktsiaga seotud eriõiguste kaudu on võimalik tagada otsuste vastu võtmine. Põhikirjas sätestatavate kohustuste piiranguks on hea usu põhimõte, millest tulenevalt on juriidilise isiku liikmel õigus kalduda kõrvale põhikirjas sätestatud hääletamiskohustusest olukorras, kus see ohustab ühingu heaolu. Juriidilise isiku liikmel ei ole kohustust hääletada põhjendamatute ja ebamõistlike otsuste poolt.⁴⁵

Hääletamiskohustuse sätestamisel juriidilise isiku põhikirjas on tegemist ühinguõigusliku kohustusega, mitte võlaõigusliku kohustusega. Sellest tulenevalt muutub olukorras, kus kohustust ei täideta, antud hääl Saksamaa õiguskirjanduse järgi tühiseks.⁴⁶ Eestis ei muutu põhikirjast tulenevat ühinguõiguslikku hääletamiskohustust rikkunud hääl automaatselt tühiseks, vaid vastav otsus tuleb tunnistada hääletamiskohustuse rikkumise tõttu kehtetuks.

Riigikohus on selgitanud, et isiku valimise häälteenamuse nõue ei ole imperatiivne ning põhikirjas võib sätestada suurema häälteenamuse nõude.⁴⁷

Eelnevalt tulenevalt jõuab autor järelduseni, et põhikirjast võib tuleneda juriidilise isiku liikmele kohustus hääletada teatud kindlal viisil, kui see kohustus ei ole seadusega vastuolus.

Kapitaliühingu puhul võib olla kasulik ja isegi vajalik muuta ühingu põhikirja, et pidevalt toimuvate muutustega kohaneda. Siit tekib küsimus, kas hääletamiskohustust on juriidilise isiku liikmetele võimalik kehtestada ka olukorras, kus põhikirja muutmine on ühingu huvides vajalik. Saksamaa õiguskirjandus on nii osaühingu kui ka aktsiaseltsi puhul leidnud, et teatud spetsiifilistes olukordades võib hea usu põhimõttest tuleneda juriidilise isiku liikmetele omavaheline kohustus hääletada põhikirja muutmise poolt.⁴⁸

⁴⁴ Äriseadustik § 148 lg 3 - RT I, 22.06.2016, 32

⁴⁵ W. Zöllner, U. Noack. GmbHG. 21.Auflage, Verlag C.H.Beck, 2017, äärenr 112

⁴⁶ B.J.Schindler. Beck'scher Online-Kommentar GmbHG, 30. Editon, äärenr 59-61

⁴⁷ RKTkm 18.12.2006, 3-2-1-130-06 p 14

⁴⁸ W. Zöllner, U. Noack. (viide 45), äärenr 114

1.3.2 Hääletamiskokkulepe hääletamiskohustuse alusena

TsÜS § 33 lõike 4 kohaselt on lubatud kokkuleppe sõlmimine hääletamise kohta, kui seadusest ei tulene teisti. Samuti on antud sättes seadusandja öelnud, et hääletamiskokkuleppe rikkumine ei mõjuta antud hääle kehtivust.

Hääletamise kokkulepped sisalduvad sageli nn osanike või aktsionäride lepingus, millega reguleeritakse kooskõlastatud tegevust ühise eesmärgi saavutamise nimel täiendavalt põhikirjas fikseeritule. Hääle andmise kokkulepe seob üksnes nimetatud kokkuleppe poolteks olevaid isikuid.⁴⁹

Praktikas on levinud hääletamiskokkulepete sõlmimine osanike või aktsionäride lepingutes, millega lepitakse kokku kindlal viisil hääletamine. Tegemist on kokkulepetega, millega kaasneb kohustus. Üldiselt on osanik või aktsionär on hääleõiguse teostamisel vabad, kuid osanik või aktsionär kohustub hääletamiskokkuleppe sõlmimisel hääletama vastavalt kokkulepitule, mitte oma vaba tahte kohaselt. Hääletamiskohustuse sisu võib olla kokkuleppes konkreetselt välja toodud või ka muude juhtnööride kohaselt kirja pandud. Samuti võib hääletamiskokkulepe olla fikseeritud ühekordsele hääletamisele või kokkulepe võib olla üldine.⁵⁰ Sellised lepingud on oma olemusel võlaõiguslikud lepingud ning lepingu rikkumise korral on üldjuhul võimalik kohaldada kõiki võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid. Sellised lepingud ei ole aga juriidilise isiku põhikirja ega ühingulepingu osaks. Lepingutele ei ole sätestatud kindlaid vorminõudeid. Saksamaa õiguskirjanduse kohaselt kohaldub ka hääletamiskokkulepetele hea usu põhimõte.⁵¹ See tähendab, et hääletamiskokkulepet ei tohi sõlmida hea usu põhimõttega vastuolus oleval viisil hääletamiseks, samuti ei tohi kokkulepe minna vastuollu seadusega, vastasel juhul kaotab otsus, mille suhtes hääletatakse, oma kehtivuse.

Võlaõigusseaduse § 108 lg 2 järgi täitmise nõude esitamine võib aga sellises olukorras osutada keeruliseks. Juhul, kui osanikud või aktsionärid on juba teatud küsimustes hääletanud ja otsus on loetud vastuvõetuks, ei ole tähendust sellel, et osanik andis otsuse tegemisel hääle vastuolus osanike vahel kokkulepitule. Otsuse kehtivust ei mõjuta see, et osanik või aktsionär

⁴⁹ P. Varul jt., (viide 2), § 33 komm 3.5

⁵⁰ I. Drescher. (viide 17), äärenr. 231

⁵¹ M. Henssler, L. Strohn. (viide 21), äärenr 21

rikkus hääletamiskokkulepet. Seega on osanike hääletamiskokkulepetel esmajoones võlaõiguslik, mitte ühinguõiguslik mõju ning see ei mõjuta otsuse kehtivust. Siiski, olukorras, kus on teada, et osanik või aktsionär kavatseb hääletamiskokkulepet rikkuda, on võimalik hagi tagamise korras paluda kohtul keelata selles küsimuses otsuse vastuvõtmine ja samal ajal esitada kohtusse hagi, milles paluda kohustada osanikku või aktsionäri hääletada kokkulepitud viisil ning asendada osaniku või aktsionäri häääl kui tahteavaldus kohtuotsusega TsÜS § 65 lõike 5 mõistes.

Samuti kerkib küsimus, kas tahteavalduse asendamine kohtuotsusega tuleb kõne alla ka siis, kui hääletamiskokkulepet ei sõlmitud kahe juriidilise isiku liikme, vaid osaniku või aktsionäri ja kolmanda isiku vahel. Eesti kohtupraktika on sellele küsimusele vastates välja toonud, et tahteavalduse selline asendamine on võimalik vaid eeldusel, et esiteks on täpselt teada, kuidas osanik peab hääletama ja teiseks, vaid etteulatuvalt. Näiteks on kohtupraktikas leitud, et kohtuotsus ei saa asendada aktsionäride tahteavaldusi tagasiulatuvalt, kuna sel juhul puuduks äriühingus varem vastuvõetud otsuste suhtes õiguskindlus.⁵² Ka Saksamaa õiguskirjandus ja õiguspraktika lubab hääletamiskokkuleppeid kolmandate isikutega. Küll aga on välja toodud risk, mille kohaselt võivad sellisel viisil kolmandad isikud hakata mõjutama väliselt osatühingu ja aktsiaseltsi otsuseid. Samas võib risk olla mõjutatud kolmandatest isikutest realiseeruda ka ilma hääletamiskokkuleppeta.⁵³

Hääle andmise kokkulepped on lubatud ja kehtivad, kui seadusest ei tulene teisiti. Piirangud hääle andmise kokkuleppe lubatavuse osas ei pruugi tuleneda seaduse sõnastusest, vaid ka seaduse mõttest. Hääletamise kokkulepped konkurentidest juriidilise isiku liikmete vahel võivad olla keelatud konkurentsiseadusega. Samuti tuleb lugeda seaduse mõttega vastuolus olevaks ning tühisteks hääletamise kokkulepped, mille kohaselt kohustatakse hääletama nii, nagu vastavale organi järelvalvele või kontrollile allutatud organ või organi liige otsustab. Näiteks aktsionäridevaheline hääle andmise kokkulepe, mille kohaselt kohustatakse hääletama nii, nagu nõukogu või juhatus soovib.⁵⁴ Seadusega on otseselt keelatud nii eriliste eeliste pakkumine kui ka vastuvõtmine, kui sellega seondub kohustus üldkoosolekul või osanike koosolekul kindlal viisil hääletada või hääletamata jätta. Tegemist on sättega, mis

⁵² K. Saare jt., (viide 11), lk 203

⁵³ I. Drescher. (viide 17) äärenr. 241

⁵⁴ P. Varul jt., (viide 2), § 33 komm 3.5

keelab hääle ostmise. Selline kokkulepe on tulenevalt seadusest tulenevast keelust ning vastuolust heade kommetega tühine.⁵⁵

Kokkuvõttes on hääletamiskokkulepete sõlmimine lubatud ja praktikas ka üldlevinud. Hääletamiskokkulepetele kohaldub ka ühinguõiguslik hea usu põhimõte, kuigi oma olemuselt on tegemist võlaõiguslike kokkulepetega. Kui aga seadusjärgse hääletamiskohustuse rikkumine toob kaasa võimaluse tunnistada juriidilise isiku otsus kehtetuks, siis hääletamiskokkulepet rikkudes antud hääle ei mõjuta otsuse kehtivust. Sellisel juhul on võimalik kohustust rikkunud poole suhtes kohaldada vaid võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid.

1.4 Hea usu põhimõttest tuleneva hääletamiskohustuse rikkumise tagajärjed

Hääletamiskohustuse rikkumine on aluseks eelkõige seda kohustust rikkunud liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamisele võlaõigusseaduse § 115 alusel.

Saksa õiguse kohaselt on võimalik hääletamiskohustust rikkudes tehtud otsust vaidlustada ning lojaalsuskohustust rikkudes antud hääled on tühised.⁵⁶ Saksa õiguse kohaselt ei arvestata liikme poolt lojaalsuskohustust rikkudes antud hääle otsuse tegemisel ning lähtutakse sellest, et anda tuli vastupidise sisuga hääle.

Vastavalt TsÜS § 38 lõikele 1, ÄS § 178 lõikele 1 ning ÄS § 302 lõikele 1 on juriidilise isiku juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamise aluseks vastuolu seaduse või põhikirjaga. Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist võib nõuda ka juhul, kui juriidilise isiku osanik, aktsionär või liige kasutas otsuse tegemisel hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste osanike, aktsionäride või liikmete kahjuks, ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada.

⁵⁵ Tsiviilseadustiku üldosa seadus §§ 86 ja 87 - RT I, 12.03.2015, 106

⁵⁶ I. Drescher.(viide 17), äärenr. 129

Kui juriidilise isiku organi liige rikub TsÜS §-st 32 tulenevat kohustust ja selle tagajärjel tekib teistele organi liikmetele kahju, siis on kahju kannatanud organi liikmetel õigus nõuda hea usu põhimõttest tulenevat kohustust rikkunud organi liikmelt eelkõige tekitatud kahju hüvitamist.

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi arvates on aktsionäridel nii omavahelises suhtes kui ka suhtes aktsiaseltsiga kohustus vastavalt panustada aktsiaseltsi juhtimisse ja mitte kahjustada aktsiaseltsi või teiste aktsionäride õigustatud huve. Selle kohustuse kui seadusjärgsest võlasuhtest tuleneva kohustuse rikkumine võib mh kaasa tuua aktsionäri vastutuse VÕS § 115 lg 1 alusel. Seda kinnitab erinormina ÄS § 289 lg 1, mille järgi vastutab aktsionär just aktsionärina nii aktsiaseltsile kui ka teisele aktsionärile süüliselt tekitatud kahju eest. See ei välista aga VÕS § 1044 lg 1 järgi vastutust deliktiõiguse alusel, st paralleelselt saab nõude esitada ka VÕS § 1043 alusel.⁵⁷

See, kas Eesti õiguse kohaselt toob hääletamiskohustuse rikkumine kaasa võimaluse nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, on õiguslikult vaieldav. Kehtiv Eesti õiguspraktika seda võimalust eitab.⁵⁸ TsÜS § 38 lõike 1, ÄS § 178 lõike 1 ning ÄS § 302 lõike 1 järgi võib kohus juriidilise isiku vastu esitatud hagi alusel kehtetuks tunnistada seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva juhtorgani otsuse.

Keskseks küsimuseks siinkohal on, kas TsÜS §-st 32 tulenev hea usu põhimõte on piisav alus juhtorgani liikme otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Eesti õiguskirjandus pigem toetab seisukohta, et juhtorgani otsuse saab kehtetuks tunnistada, kui see on vastuolus seadusega ja sellest tulenevalt ka juhul, kui on tuvastatud vastuolu hea usu põhimõttega. Üldjoontes tuleb seaduse all mõista igat seadusesätet, mis vastab materiaalses mõttes seaduse tunnustele. Tegemist ei pea olema tingimata äriseadustiku sättega ega ka muu kitsalt ühinguõigusliku õigusnormiga. Välistatud ei ole ka õiguse üldiste põhimõtete lugemine selliseks seadusesätteks, millega vastuolu toob kaasa võimaluse vastav otsus kehtetuks tunnistada.⁵⁹

Riigikohus on aga asunud seisukohale, et juriidilise isiku juhtorgan liikme otsust ei ole võimalik kehtetuks tunnistada üksnes vastuolu tõttu TsÜS §-st 32 tuleneva hea usu põhimõttega, vaid otsus peaks olema vastuolus ka konkreetse õigusnormiga. Riigikohtu kolleegium märgib oma otsuses 3-2-1-89-14, et hea usu põhimõte, olles küll eraõiguse üldpõhimõte, ei saa siiski olla aluseks uute õigusinstituutide loomisel olukorras, kus

⁵⁷ RKTko 31.03.2010 3-2-1-7-10, p 31

⁵⁸ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 31

⁵⁹ K. Saare jt, (viide 11), lk 210

seadusandja ei ole sellise instituudi loomist vajalikuks pidanud. Vastuolu hea usu põhimõttega aga ei too kolleegiumi arvates kaasa võimalust tunnistada otsust kehtetuks ÄS § 178 lg 1 ja § 302 lg 1 alusel kui seadusega vastuolus olevat otsust. Enamuse häältega vastuvõetud otsus, mis ei ole vastuolus ühegi konkreetse õigusnormiga, ei ole vastuolus seadusega, kui seadus võimaldab enamuse häältega sellise otsuse vastuvõtmist ja ei esine TsÜS § 38 lg 1 teises lauses sätestatud eeldusi.

Kuna äriühingu juhtorgani liikme otsuse kehtetuks tunnistamise alused on Eesti ja Saksamaa õiguses sarnased ning normid osalised ka analoogse sõnastusega, käsitleb autor ka Saksamaa õiguskirjandust ning kohtupraktikat. Saksamaa õiguskirjandus on seisukohal, et seadus on iga õigusnorm ning ka seaduse üldiste põhimõtete rikkumise alusel on juriidilise isiku juhtorgani liikme otsus kehtetuks tunnistatav.⁶⁰

Saksamaa õiguskirjandus ütleb selgelt välja, et vastuolu hea usu põhimõttega on aluseks juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamiseks.⁶¹ Hea usu põhimõtte on Saksamaa õiguskirjanduse järgi võrdväärne seadusega ning hea usu põhimõtte rikkumist võib lugeda seaduse rikkumiseks.⁶²

1.5 Vahekokkuvõte

TsÜS §-s 32 sätestatud hea usu põhimõtte paneb juriidilise isiku liikmetele kohustuse järgida hea usu põhimõtet omavahelistes suhetes ja arvestada üksteise õigustatud huvidega. Hea usu põhimõtte järgimise kohustusega seondub eelkõige ka kohustus hääletada teatud kindlal viisil. TsÜS §-st 32 tulenev hea usu põhimõtte mõjutab juriidilise isiku liikme hääletamisõigust olukorras, kus see on vajalik juriidilise isiku huvide kaitseks ning see ei kahjusta osanikku või aktsionäri ebamõistlikult. Põhimõtteliselt võib iga osanik või aktsionär oma hääleõigust meelepärasel viisil kasutada. Hääleõiguse kasutamine on aga hea usu põhimõtte vastane, kui see ei ole vajalik ühingu huvide kaitseks ning selleks oleksid sobivamad meetmed.

⁶⁰ U. Hüffer. (viide 42), lk 231

⁶¹ M. Henssler, L. Strohn. (viide 21), äärenr 12

⁶² K. Schmidt, M. Lutter. Ein moderner Kommentar zum Aktiengesetz. Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2008 § 243 Abs. 1 komm 2. b)

Juriidilise isiku liikme hääletamiskohustuse olemasolust saab rääkida, kui see on vajalik ühingu huvide kaitseks. Hääletamiskohustuse olemasolu on Eesti õiguses tekitanud vastuolusid. Ka Riigikohtu enda seisukohad on selles küsimuses vastuolulised ja mitte üheselt mõistetavad. Riigikohus on leidnud, et hea usu põhimõttest võib liikmele tuleneda õigus nõuda kindla sisuga tahteavaldust.⁶³ Samas on Riigikohus asunud ka seisukohale, et hea usu põhimõttest ei saa üldjuhul tuleneda otseseid kohustamisnõudeid.⁶⁴ Autor on seisukohal, et üldisest hea usu põhimõttest on võimalik tuletada juriidilise isiku liikme kohustus hääletada teatud kindlal viisil.

Saksamaa kohtupraktika kohaselt on võimalik hea usu põhimõttest tuletada juriidilise isiku liikme kohustus hääletada teatud kindlal viisil. See on võimalik olukorras, kus otsuse poolt hääletamine on vajalik juriidilise isiku huvide järgimiseks ning eesmärgi saavutamiseks. Hääletamiskohustus tekib juriidilise isiku liikmele olukorras, kus ainult teatud kindlal viisil hääletamine ning sellest tulenev otsus on seadusega kooskõlas ja teisel viisil toimides minnakse seadusega vastuollu.

Väga raske on aga seada piiri, millal on teatud viisil otsustamine ühingu jaoks nii oluline, et sellest tuleneb juriidilise isiku liikmele hääletamiskohustus. Autori arvates tuleks Eesti õiguses luua kindlad piirid, juriidilise isiku liikme hääletamiskohustuse tekkimiseks.

Hääletamiskohustuse rikkumine on eelkõige aluseks võlaõiguslike nõuete tekkimisele juriidilise isiku liikme vastu. Kuid kas hääletamiskohustuse rikkumine toob kaasa ka ühinguõiguslikud tagajärjed?

See, kas Eesti õiguse kohaselt toob TsÜS §-st 32 tuleneva üldise hääletamiskohustuse rikkumine kaasa võimaluse nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, on õiguslikult vaieldav. Kehtiv Eesti õiguspädevus seda võimalust eitab.⁶⁵

Eesti õiguskirjandus pigem toetab seisukohta, et juhtorgani otsuse saab kehtetuks tunnistada, kui see on vastuolus seadusega ja sellest tulenevalt ka juhul, kui on tuvastatud vastuolu hea usu põhimõttega. Riigikohus on aga asunud seisukohale, et juriidilise isiku juhtorgan liikme otsust ei ole võimalik kehtetuks tunnistada üksnes vastuolu tõttu TsÜS §-st 32 tuleneva hea usu põhimõttega, vaid otsus peaks olema vastuolus ka konkreetse õigusnormiga. Kuna äriühingu juhtorgani liikme otsuse kehtetuks tunnistamise alused on Eesti ja Saksamaa

⁶³ RKTko 27.10.2011 3-2-1-97-11 p 35, RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14 p 35

⁶⁴ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14 p 22

⁶⁵ Samas, p 31

õiguses sarnased ning normid osalised ka analoogse sõnastusega, käsitleb autor ka Saksamaa õiguskirjandust ning kohtupraktikat. Saksamaa õiguskirjandus on seisukohal, et seadus on iga õigusnorm ning ka seaduse üldiste põhimõtete rikkumise alusel on juriidilise isiku juhtorgani liikme otsus kehtetuks tunnistatav.⁶⁶ Eesti kohtupraktika kohaselt ainuüksi selle kohustuse rikkumisele tuginedes ei ole võimalik otsuste kehtetuks tunnistamine, küll aga on see võimalik TsÜS § 38 lg 1 teise lause alusel.

Autor nõustub siinkohal Saksamaa õiguskirjanduse ja -praktikaga, mille kohaselt on seadus iga õigusnorm ning ka üldistest õiguspõhimõtetest peaks tulenema alus nõuda juriidilise isiku liikmelt teatud olukordades kindla sisuga tahteavalduse andmist ning selle kohustuse rikkudes tunnistada juriidilise isiku organi otsus kehtetuks.

⁶⁶ U. Hüffer. (viide 42), lk 231

2 HEA USU PÕHIMÕTE HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU ALUSENA

2.1 Hääleõiguse piirangu olemus ning huvide konflikt juriidilise isiku ja tema liikme huvide vahel

Peatükis käsitleb autor hea usu põhimõtet kui hääleõiguse piirangu alust. Hääleõiguse piiramise põhimõtted lähtuvad sellest, et teatud juhtudel võib eeldada, et hääletamisel tekib huvide konflikt osaniku isiklike ja osaühingu huvide vahel, ja on oht, et osanik eelistab isiklike huve. Autor analüüsib, millal tekib huvide konflikti olukord ning milline on hääleõiguse piirangu roll selle lahendamisel. Samuti käsitleb autor peatükis hääleõiguse piirangu ulatust ning võrdlust Saksamaa seaduse kommentaaridega.

Juriidilise isiku liikmele seadusest tulenev üldine lojaalsuskohustus tähendab, et juriidilise isiku liige peab eelistama oma tegevuses juriidilise isiku huve isiklikele või kolmandate isikute huvidele. Lisaks tuleneb üldine lojaalsuskohustus VÕS §-st 620. Lojaalsuskohustus tuleneb juriidilise isiku liikmele laienevast üldisest kohustusest tegutseda temale kuuluvate õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel heas usus. Juriidilise isiku liige on kohustatud vältima huvide konflikti ega tohi kuritarvitada oma õiguslikku seisundit. Seega seondub liikme lojaalsuskohustus eelkõige usaldusega. Lojaalsus tähendab ustavust, truudust ning keelab järgida kellegi teise, sh iseenda huve ning neid eelistada juriidilise isiku kui käsundiandja huvidele. Huvide konflikti olukord tekib eelkõige nendel juhtudel, kui juriidilise isiku liige on isiklikult huvitatud konkreetsest toimingust või tehingust. Need on eelkõige juhtumid, kui liige on ise tehingu teine pool. Samuti on huvide konfliktiga tegemist juhul, kui liige on samal ajal tehingu teise poole esindaja. Nimetatud olukorras tehtavad tehingud on üldjuhul seadusest tulenevalt kas tühised või tühistatavad.⁶⁷

⁶⁷ K.Saare. (viide 3), lk 486

Hea usu põhimõtte kohustus juriidilise isiku organi liikmete omavahelistes suhetes keelab juriidilise isiku liikmel kasutada oma hääleõigust otsuste tegemisel selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks. Lubamatuks ja teisi kahjustavaks eeliseks on iga eelis, mida hääleõigust kasutav osanik või aktsionär saab soodsamalt kui ta saaks turutingimustel, eeldusel, et see kahjustab osaühingut ja aktsiaseltsi või osanikke ja aktsionäre või toob kaasa nende olukorra halvenemise. Nimetatud kohustus tuleneb liikmetele laienevast kohustusest järgida omavahelistes suhetes hea usu põhimõtet. Näiteks on häälteenamust omaval aktsionäriil keelatud otsustada tehingu heakskiitmine tema osalusega teise äriühinguga, kui vastava tehinguga tekitatakse aktsiaseltsile kahju, mis on täiendavaks §-st 32 tulenevaks piiranguks lisaks ÄS §-st 303 tulenevale piirangule. Ainuüksi asjaolu, et enamushääleõigust omav aktsionär otsustab tehingu tegemise temaga seotud teise äriühinguga, ei ole käsitletav hea usu põhimõtte ega ka seadusest tuleneva keelu rikkumisena.⁶⁸

Oluline on tagada, et otsus teeniks ühingu huve tervikuna, mitte aga kitsalt otsuse vastuvõtmiseks vajalikku häälteenamust omava liikme erihuve. Ühingu huvide primaarsust on mitmes oma lahendis rõhutanud Riigikohus⁶⁹, samuti on viidatud keelule tõlgendada osanike otsust enamusosaniku tahtest lähtudes.⁷⁰ Üheks abinõuks, millega nii Eesti kui ka Saksa ühinguõiguses neutraliseeritakse kapitaliühingu liikme isiklikud erihuvid otsuste vastuvõtmise tasandil, on liikmetele teatud juhtudel kehtiv hääleõiguse piirang ehk hääletamise keeld või hääleõiguse välistus.

Eesti kohtupraktikas on tõusnud küsimus nii hääleõiguse piirangu sisust ja ulatusest liikmega tehingu tegemisel kui ka sellest, milline on hääleõiguse piirangu rikkumise mõju liikmete kui kõrgeima foorumi tahte kujundamisele.⁷¹

Hääleõiguse piiramise põhimõtted lähtuvad sellest, et teatud juhtudel võib eeldada, et hääletamisel tekib huvide konflikt osaniku või aktsionäri isiklike ja ühingu huvide vahel, ja on oht, et osanik või aktsionär eelistab isiklike huve. Sellises olukorras ei või osanik või aktsionär otsuse tegemisel hääletada ja tema hääl ei arvata ka kvoorumihulka. Hääleõiguse piiramise sätete mõte on kaitsta ühingut liikmega tehtavate võimalike kahjulike tehingute

⁶⁸ P. Varul jt., (viide 2), § 32 komm 3.2.3

⁶⁹ RKTko 10.01.2012, 3-2-1-144-11, p 13; RKTko 29.10.2014, 3-2-1-89-14, p 36

⁷⁰ RKTko 20.06.2013, 3-2-1-72-13, p 22

⁷¹ K. Saare. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. *Juridica*, 2016, lk 621

eest.⁷² Samuti omab hääleõiguse piirang neutraliseerivat funktsiooni. Piirang neutraliseerib huvide konflikti ohu seeläbi, et otsuse hääletamisest võtavad osa vaid isikud, kellel ei ole huvide konflikti enda ja juriidilise isiku vahel.

Huvide konflikti olukord tekib eelkõige nendel juhtudel, kui juriidilise isiku juhtorgani liige on isiklikult huvitatud konkreetsest toimingust või tehingust. See on eelkõige juhtum, kui juhtorgani liige on ise tehingu teine pool. Samuti on huvide konfliktiga tegemist juhul, kui juhtorgani liige on samal ajal tehingu teise poole esindaja. Nimetatud olukorras tehtavad tehingud on üldjuhul seadusest tulenevalt tühised või tühistatavad.⁷³

Siinkohal tuleb teha vahet juriidilise isiku liikme isiklike huvide ning juriidilise isikuga seotud isiklike huvide vahel. Juriidilise isikuga seotud huvid tähendavad eelkõige seda, kuidas osanik või aktsionär näeb juriidilise isiku kõige paremat tegutsemise ning eesmärkide saavutamise viisi. Kõikidel juriidilise isiku liikmetel on õigus omada arvamust sellest, kuidas juriidiline isik peaks toimima ning oma eesmärki saavutama.

Juriidilise isiku liikmed, kellel puudub häälteenamus on üldjuhul allutatud vaid juriidilise isiku huvidele mitte aga juriidilises isikus häälteenamust omavate liikmete isiklikele huvidele. Kui häälteenamust omavad liikmed soovivad kasutada nendele seadusest tulenevat liikmeõigust mitte juriidilise isiku, vaid eneste isiklikes huvides, siis on see käsitletav §-st 32 tuleneva kohustuse rikkumisena.

Hääleõigus moodustab juriidilise isiku liikme õiguste tuuma ja selle teostamise kaudu saab liige osaleda otsuste tegemisel. Riigikohtu praktikas on viidatud sellele, et liikmele kuuluva osalemisõiguse sisuks on õigus osaleda otsuste tegemisel ja hääletada.⁷⁴ Küsitav on, kas hääleõiguse piirang välistab seaduses ettenähtud olukordade esinemisel midagi rohkemat kui hääleõiguse teostamise ehk hääle andmise asjaomase otsuse vastuvõtmisel. Eesti õiguskirjanduses on avaldatud seisukohta, mille kohaselt juhul, kui liikmel hääleõigus puudub, ei tähenda see, et liikmel ei oleks õigust liikmete koosolekul osaleda ja saada teada, millistes küsimustes hääletatakse.⁷⁵ Saksamaa *GmbHG*⁷⁶ seisukohad sarnanevad Eesti õiguse seisukohtadele, *Aktiengesetz*⁷⁷ kommentarid vastanduvad neile selles küsimuses. Saksamaa *GmbHG* kommentaarid kirjutavad, et hääleõiguse piirangud sätestavad vaid juriidilise isiku

⁷² K. Saare jt., (viide 11), lk 202

⁷³ P. Varul jt., (viide 2) § 35 komm 3.3.1

⁷⁴ RKTko 14.10.2014, 3-2-1-76-14, p 21

⁷⁵ K. Saare. (viide 71), lk 623

⁷⁶ Gesellschaft mit beschränkter Haftung Gesetz ehk nn osahinguseadus

⁷⁷ Saksamaa aktsiaseltsiseadus

liikme piirangu hääletada. Piirang ei laiene üldkoosolekust või osanike koosolekul osalemisele või liikme sõnaõigusele. Olukorras, kus osanikule või aktsionärile kohaldub hääleõiguse piirang, on tal siiski õigus võtta osa koosolekust, kus vastav otsus tehakse. Osanikul ja aktsionäril peab säilima õigus saada informatsiooni ning olla kursis osauhingus või aktsiaseltsis toimuvaga. Samuti ei piira hääleõiguse piirang õigust kutsuda koosolek kokku. Ka see õigus säilib osanikul või aktsionäril, kellel lasub hääleõiguse piirang otsuse tegemisel. Kui juriidilise isiku liikmele kohaldub hääleõiguse piirang, ei kohaldu see automaatselt tervele koosoleku päevakorrale, vaid ainult nendele päevakorra punktidele, mille otsustamisel tekib osanikul või aktsionäril hääle andmisel huvide konflikt ning hea usu põhimõttest tulenevalt ei tohi juriidilise isiku liige otsustamisel osaleda.⁷⁸

Samas on *Aktiengesetz*'i kommentaarid sellega vastuolus. Kommentaaride kohaselt kehtib hääleõiguse piirangute puhul põhimõte „kõik või mitte midagi“. Lubatud on kehtestada hääleõiguse piirang kogu osanike koosolekule või aktsiaseltsi üldkoosolekule, hääleõiguse piirangut ei saa aga kehtestada konkreetsete päevakorra punktide kohta. Põhjenduseks ütleb õiguskirjandus, et see tagab ülevaatlikkuse ja õigusselguse.⁷⁹

2.2 Seadus hääleõiguse piirangu alusena

Järgmises peatükis selgitab autor seadusest tulenevaid formaalseid hääleõiguse piiranguid. Hääleõiguse piirangu eesmärk on vältida huvide konflikti tekkimist juriidilise isiku liikme isiklike huvide ja juriidilise isiku huvide vahel. Autor käsitleb seaduses loetletud hääleõiguse piiranguid nii osauhingu kui ka aktsiaseltsi puhul. Samuti analüüsib autor hääleõiguse piirangu isikulist ulatust.

Kuigi üldjuhul on kapitaliühingu liikmed vabad neile kuuluva hääleõiguse teostamisel ja seega ühingu otsuste kujunemisele kaasarääkimisel, on seadusega kehtestatud kapitaliühingu liikmetele nii üldised kohustused neile kuuluva hääleõiguse teostamisel kui lähtuvalt hääletatava otsuse mõjust ja tähendusest ühingu ja vähemuse huvidele ka piirangud hääleõiguse teostamisel. Kapitaliühingu liikmele laieneva hääleõiguse seadusjärgse piirangu lähtekohaks on vajadus hoida ühingu tahe vaba liikme isiklikust ja ühingule võõrast erihuvist.

⁷⁸ I. Drescher. (viide 17), äärenr. 136

⁷⁹ Spindler/Stilz/Bormann. Kommentar zum Aktiengesetz. 3. Auflage, C.H.Beck, 2015, rn. 30-31

Hääleõiguse piirangu kui *ultima ratio* abinõu ettenägemine seadusega on põhjendatud üksnes juhtudel, kus võib eeldada liikme erihuvide esinemist ning seda, et neid huve ei allutata ühingu huvidele.⁸⁰

Seega on hääleõiguse piirangu eesmärgiks liikme erihuvide neutraliseerimine, tagamaks, et otsus tehakse ühingu, mitte aga hääletaja isiklikes huvides. Eesmärk on kaitsta eelkõige ühingut ning selle kõrval ka teiste liikmete huve.⁸¹

Kui liikmele laienevad kohustused hääletamisel puudutavad eelkõige antava tahteavalduse sisu ehk millise sisuga otsuse poolt on nad kas kohustatud hääletama või hoiduma hääletamisest, siis piirangud hääletamisel puudutavad seda, kas liikmel on üldse lubatud otsuse tegemisel hääletada, arvestamata seda, kuidas hääletada.⁸²

Hääleõiguse piirangu juhtumid on erinevalt hääletamise kohustuse või selle keelu juhtumitest nii Eesti kui ka Saksa õiguses juhtumigruppina seaduses täpselt loetletud (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1, GmbHG § 47, AktG § 136) ning neid ei saa laiendavalt reeglina kohaldada.⁸³

Osanik ei või hääletada, kui otsustatakse:

- tema vabastamist kohustusest või vastutusest
- nõusoleku andmist osanikule tema osa võõrandamiseks
- osaniku ja osaühingu vahel tehingu tegemist
- osanikuga õigusvaidluse pidamist
- osanikuga tehingu tegemiseks või õigusvaidluse pidamiseks osaühingu esindaja määramist
- küsimusi, mis puudutavad selle kontrollimist või hindamist, milline on osaniku või tema esindaja tegevus juhatuse või nõukogu liikmena

Osaniku hääleõigus ei ole piiratud, kui otsustatakse tema valimist juhatuse liikmeks, tema ametiaja pikendamist juhatuse liikmena või tema tagasikutsumist. Samuti ei ole osaniku hääleõigus piiratud juhul, kui osanikud otsustavad osakapitali suurendamist ja uue osa emissioon on temale suunatud. Kuigi kapitali suurendamine on olemuselt tehing TsÜS § 67 lg 1 mõttes, ei kohaldata selles olukorras hääletamispiirangut ning lähtuda tuleb osakapitali

⁸⁰ K. Saare. (viide 71), lk 622

⁸¹ I. Drescher. (viide 17), äärenr. 129

⁸² K. Saare. (viide 71), lk 624

⁸³ K. Schmidt, M. Lutter. (viide 18), äärenr 4

suurendamist reguleerivatest sätetest, eelkõige ÄS § 193 lg-st 1 ja üldisest osanike võrdse kohtlemise põhimõttest.

Hääleõiguse piiramise sätete mõte on kaitsta osaühingut osanikuga tehtavate võimalike kahjulike tehingute eest, kapitali suurendamisel võib huvide konflikt aga esineda mitte ühingu ja osaniku, vaid enamusosaniku ja vähemusosaniku vahel. Hääleõiguse piirangut ei kohaldata, kui osaühingul on vaid üks osanik või kui lisaks osanikule kuulub osaühingu osa veel ka osaühingule endale. Sama põhimõte on seaduses kehtestatud ka aktsionäride ja aktsiaseltside kohta.⁸⁴

Praktikas on kerkinud küsimus sellest, kas osaniku hääleõigus on piiratud ka juhul, kui hääletatakse tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise üle mitte osaniku enda, vaid osanikuga seotud isikuga. Sellisel juhul ei piira seadus otseselt osaniku hääleõigust. Ka Saksamaa kehtiva õiguse kohaselt ei laiene hääleõiguse piirangud osanikuga sugulussuhetes või muudes hõlmussuhetes olevatele isikutele.⁸⁵ Sellest lähtuvalt on osaniku hääleõiguse piiranguid praktikas rohkemal või vähemal määral ka rakendatud.

Riigikohus on oma lahendis 3-2-1-144-11 asunud seisukohale, et ÄS § 177 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et osanik ei või hääletada ka siis, kui otsustatakse, kas pidada tema ainuosaluslega äriühinguga õigusvaidlust ja määrata selles õigusvaidluses esindaja. Majanduslike huvide konflikti tuleb sellisel juhul eeldada.⁸⁶ Hääleõiguse piirangute rakendamise seisukohalt tuleks hinnata, kas esineb või võib esineda osaniku ja ühingu majanduslike huvide konflikti.⁸⁷

Hääleõiguse piiramise põhimõtted on aktsionäride puhul sarnased osaniku hääleõiguse piiramise reeglitega, st ka siin on lähtutud võimalusest, et teatud juhtudel võib eeldada, et hääletamisel tekib huvide konflikt aktsionäri ja aktsiaseltsi huvide vahel ja aktsionär võib hääletamisel seada isiklikud huvid võrreldes aktsiaseltsi omadega esiplaanile ning kuritarvitada oma õigusi. ÄS § 303 lg 1 järgi ei või aktsionär hääletada, kui otsustatakse:

- tema vabastamist kohustusest või vastutusest

⁸⁴ K. Saare jt., (viide 11), lk 202

⁸⁵ M. Henssler, L. Strohn. (viide nr 21), äärenr. 4

⁸⁶ RKTko 10.01.2012 3-2-1-144-11, p 13

⁸⁷ T. Ploomipuu T. Piirangud osanike hääleõiguses. Internetis Kättesaadav:

<http://www.rmp.ee/ettevotlus/kasulik/piirangud-osanike-haaleoiguses-2012-07-10?Print=1&popUp=1>

- tema ja aktsiaseltsi ning seaduse mõtte kohaselt ka tema 100% kontrolli all oleva ühingu vahel tehingu tegemist
- temaga õigusvaidluse pidamist
- temaga tehingu tegemiseks või õigusvaidluse pidamiseks osäüingu esindaja määramist
- küsimusi, mis puudutavad selle kontrollimist või hindamist, milline on aktsionäri või tema esindaja tegevus juhatuse või nõukogu liikmena

2.3 Hea usu põhimõtte mõju tehingulisele hääleõiguse piiramisele

Autor analüüsib järgmises peatükis hea usu põhimõtte mõju tehingulisele hääleõiguse piiramisele, täpsemalt põhikirja ja hääletamiskokkuleppeid hääleõiguse piirangu alusena. Autor käsitleb hääleõiguse piirangute laiendamist, täpsustamist ning osalist või täielikku kaotamist põhikirjas. Hääle andmise kokkulepped on võlaõiguslikud kokkulepped, mis ei ole põhikirja ega ühingulepingu osaks. Peatükis selgitab autor hea usu põhimõtte mõju nii põhikirjas sätestatavatele hääleõiguse piirangutele kui ka põhimõtte mõju hääletamiskokkulepete sõlmimisel.

2.3.1 Põhikiri hääleõiguse piirangu alusena

Kehtiv äriseadustik lubab osäüingu ja aktsiaseltsi põhikirjas ette näha osa ja aktsiaga seotud õiguste või osaniku õiguste erisusi võrreldes seaduses sisalduva üldregulatsiooniga. Sellest tulenevalt võib põhikirjas määrata seadusest erinevaid hääletamisega seotud piiranguid tingimusel, et need ei ole seadusega vastuolus. TsÜS § 33 lg 4 ning *GmbHG* § 47 on mõlemad dispositiivse iseloomuga. Õiguskirjanduse⁸⁸ kohaselt valitseb üksmeel, et hääleõiguse piirangute laiendamine ning täpsustamine põhikirjas on probleemideta lubatud ja aitab täita seaduses sisalduva sätte eesmärki. Kui tegemist on aga hääleõiguse piirangu osalise

⁸⁸ Schindler. Beck'scher Online-Kommentar GmbHG, 01.08.2016, rn 154-157

või täieliku kõrvaldamisega põhikirjas, tuleb kaaluda, kas tegemist võib olla hea usu põhimõtte rikkumisega, kuna tekib huvide konflikt hääletamisel.

Hääleõiguse piiranguid on võimalik laiendada põhikirjas ka juhul, kui see läheb vastuollu juriidilise isiku liikmete vaheliste hääletuskokkulepetega. See tähendab, et osanikule või aktsionärile on võimalik põhikirjas kehtestada keeld hääletada otsuse üle, mille kohta juriidilise isiku liikmel oli teise liikme või teiste liikmetega sõlmitud hääletamiskokkulepe.⁸⁹

Seadusest tulenevate hääleõiguse piirangute täpsustamisel juriidilise isiku põhikirjas tuleb olla ettevaatlik. Piirangute konkretiseerimine on võimalik, kuid tähele tuleb panna seda, et eksisteerib oht liikme hääleõigust liialt piirata ning sellest tulenevalt rikkuda hea usu põhimõtet.⁹⁰

Seadusest tuleneva hääleõiguse piirangu osaline või täielik kaotamine põhikirjas on vaieldav ja küsitav. Saksamaa õiguskirjanduse kohaselt tuleneb aga hääleõiguse piirangu sätete dispositiivsusest juriidilisele isikule võimalus oma põhikirjas reguleerida, millises ulatuses juriidilise isiku ja liikme huvide konflikti tekkimise võimalust reguleerida. Põhikirjas on selliste olukordade vältimiseks võimalik sätestada ka suuremad hääleteenamusnõuded teatud otsuste üle hääletamisel.⁹¹

Praktikas eksisteerib nii osaühingu kui ka aktsiaseltsi puhul vajadus anda põhikirjaga eriõigusi. Selliste eriõiguste andmise vajadus võib osaühingu puhul eelkõige seonduda sooviga anda teatud osanikele õigus blokeerida teatud osanike otsuste vastuvõtmist või teha teatud osanike otsuste vastuvõtmine sõltuvaks teatud osaniku või osanike nõusolekust või teatud osadega esindatud hääletest. Selliste eriõiguste andmist lubab seadus sõnaselgelt ka aktsiaseltsi puhul, kus need on võimalik siduda eri liiki aktsiate väljaandmisega.

ÄS § 237 lg 3 ütleb, et põhikirjaga võib ette näha, et eelisaktsia annab hääleõiguse teatud otsuste vastuvõtmisel. Tegemist on põhikirjas ettenähtava hääleõiguse piiranguga, millest tulenevalt on võimalik eri liiki aktsiate välja laskmise võimaldamise teel piirata aktsiaga seotud hääleõigust.

⁸⁹ I. Drescher. (viide 17), äärenr. 207

⁹⁰ Samas, ääernr. 208

⁹¹ Samas, äärenr. 209

2.3.2 Hääletamiskokkulepe hääleõiguse piirangu alusena

Häälte andmise kokkulepped on võlaõiguslikud kokkulepped, mis ei ole põhikirja ega ühingulepingu osaks. Häälte andmise kokkulepe seob üksnes nimetatud kokkuleppe poolteks olevaid isikuid. Hääle andmise kokkuleppe puhul on tegemist kokkuleppega, millega ühel juriidilise isiku liikmel on kohustus teise juriidilise isiku liikme ees kindlal viisil hääletada. Tegemist on kokkuleppega selle üle, kuidas hääletada. Hääle andmise kokkulepped on lubatud ja kehtivad, kui seadusest ei tulene teisiti. Piirangud hääle andmise kokkuleppe lubatavuse osas ei pruugi tuleneda seaduse sõnastusest, vaid ka seaduse mõttest.⁹² Põhikirjas on võimalik keelata hääletamiskokkulepete sõlmimine. Kui juriidilise isiku liige siiski sõlmib kokkuleppe teatud juhul hääletamisest hoiduda, on selline kohustus siiski mõjus, võib aga endaga kaasa tuua kahju hüvitamise nõude.⁹³

Kui liikmele laienevad kohustused hääletamisel puudutavad eelkõige antava tahteavalduse sisu ehk millise sisuga otsuse poolt on nad kas kohustatud hääletama või hoiduma hääletamisest, siis piirangud hääletamisel puudutavad seda, kas liikmel on üldse lubatud otsuse tegemisel hääletada (häält anda), arvestamata seda, kuidas hääletada.⁹⁴

Hääletamiskokkulepped on hääleõiguse piirangu alusena lubatud vaid juhul, kui need on kooskõlas hea usu põhimõttega. Juriidilise isiku liikmel ei ole õiguslikult võimalik võtta omale kohustust hoiduda hääletamisest, kui see on vastuolus ühinguõigusliku hea usu põhimõttega. Saksamaa õiguskirjandus ütleb selgelt välja, et hääletuskokkulepe on tühine, kui see on vastuolus ühinguõigusliku hea usu põhimõttega.⁹⁵

Peale üldise ühinguõigusliku hea usu põhimõtte järgimise kohustuse, määrab hea usu põhimõtte ka konkreetselt juriidilise isiku liikme hääle andmise või hääle andmisest hoidumise. Kehtiv hääletamiskokkulepe kohustab juriidilise isiku liiget vaid tema kaalutusõiguse piires, millest tulenevalt on liikmel kohustus teatud kindlal juhul hääletamisest hoiduda huvide konflikti olukorras ning kui see on kooskõlas hea usu

⁹² P. Varul jt., (viide 2) § 33 komm 3.5

⁹³ Frank R. Hillmann. Gesellschaftsrecht, 3. Auflage 2016, äärenr 96

⁹⁴ K. Saare. (viide 71), lk 625

⁹⁵ Frank R. Hillmann, (viide 93), äärenr 88

põhimõttega. Kui sellest tulenevalt rikub osanik või aktsionär hääletamiskokkulepet, ei too see kaasa kahju hüvitamise nõuet kohustuse mittetäitmise tõttu.⁹⁶

2.4 Hea usu põhimõttest tuleneva hääleõiguse piirangu rikkumine ja seos võrdse kohtlemise põhimõttega

Peatükis selgitab autor hääleõiguse piirangu rikkumise sisu ning selle seost võrdse kohtlemise põhimõttega. Hääleõiguse piirangu rikkumisega on tegemist olukorras, kus juriidilise isiku liige ei pea kinni talle huvide konflikti ohu tõttu seatud hääleõiguse piirangust. Hea usu põhimõttest tuleneval hääleõiguse piirangul on seos võrdse kohtlemise põhimõttega. Autor analüüsib võrdse kohtlemise põhimõtte sisu, olemust ning põhimõtte rikkumist.

Osanikel ja aktsionäridel lasuvad huvide konflikti ohu tõttu hääleõiguse piirangud. Osanik või aktsionär peab oma hääleõiguse teostamisel tegutsema juriidilise isiku, mitte enda huvides. Teatud olukordades on ettenähtav, et osaniku või aktsionäri isiklikud huvid ja juriidilise isiku huvid satuvad konflikti. Sellest tulenevalt on juriidilise isiku liikmetel teatud situatsioonides seatud hääleõiguse piirangud. Kui osanik või aktsionär sellest kinni ei pea, on tegemist hääleõiguse piirangute rikkumisega. Hääleõiguse piirangut rikkudes tehtud osanike või aktsionäride otsus on kehtetuks tunnistatav vastuolu tõttu seadusega.

Hääleõiguse piirangu rikkumine seisneb üldjuhul selles, et otsuse kindlakstegemisel võetakse arvesse hääled, mida hääleõiguse piirangu kohaldumise tõttu ei oleks tohtinud arvesse võtta. Hääleõiguse piirangu rikkumine võib seisneda ka selles, et otsuse kindlakstegemisel ei võeta hääleõiguse piirangu olukorda ebaõigesti hinnates arvesse hääli, mis siiski tulnuks arvesse võtta, sh ei lubata liikmel hääletamisel osaleda või ei võeta viimase antud häält ehk tahteavaldust arvesse. Hääleõiguse piirangu rikkumisega kaasneb reeglina otsust kajastavasse protokollis sisult ebaõige otsuse kandmine.⁹⁷

Tulenevalt asjaolust, et hääle andmine on tahteavaldus ja sellele kohaldatakse tehingute kohta sätestatud, on võimalik, et konkreetse sisuga hääle andmiseks vajalik tahe on kujunenud

⁹⁶ M. Enzinger. Münchener Kommentar zum HGB, 4. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016, äärenr. 37

⁹⁷ K. Saare. (viide 71), lk 624

ebaõigete asjaolude alusel, mis on põhjustatud sama juriidilise isiku organi liikmete poolt või häälte andmine on tingitud muust õigusvastasest mõjutusest nimetatud juriidilise isiku organi liikmete või kolmandate isikute poolt või häälte andmine on toimunud vastuolus mõne seadusesättega. Viimati nimetatud juhul on hääle andmine tühistatav. Täielikult ei ole välistatud ühegi seaduses sätestatud tehingu tühisuse ega tühistamise aluste kohaldamine häälte andmise kui tahteavalduse suhtes. Organi liikmele seadusest tulenevaid teatud kohustusi, näiteks TsÜS §-st 32 tulenevat kohustust, rikkuv hääle andmine ei ole iseenesest tühine. Hääle andmise tühisusele saab hääle andnud isik tugineda, tühistamine peab toimuma sellekohase tahteavaldusega. Kui hääle on tühine, siis saab sellele tugineda ka kolmas isik. Kui tuginetakse hääle tühisusele või organi liige tühistab tema poolt antud hääled, siis loetakse, et otsuse tegemisel ei ole hääli antud. Samas ei kaasne vastava tuginemise või avalduse tegemisega automaatselt vastuvõetud otsuse kehtetus.⁹⁸

Hääle andmise tühisusel ega tühistamisel ei ole vahetut mõju otsuse kehtivusele. Hääle tühisusel või kehtival tühistamisel võib olla mõju otsuse kehtivusele üksnes juhul, kui tühised või tühistatud hääled mõjutasid kas otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu. Eelnimetatud juhul esinemisel tekib huvitatud isikul õigus taotleda kohtult hagimenetluse korras vastava organi otsuse kehtetuks tunnistamist, mitte aga tühisuse tuvastamist.⁹⁹

Hääleõiguse piirangut rikkudes tehtud osanike otsus on kehtetuks tunnistatav vastuolu tõttu seadusega. Kuna häälte andmine on tahteavaldus, siis võib olukord, kus otsuse poolt on antud hääle, mis osutub tühiseks või tühistatakse, mõjutada otsuse kehtivust. Kuid otsuse kehtivust mõjutab hääle tühisus või tühistamine vaid juhul, kui tühised või tühistatud hääled mõjutasid kvoorumit või hääletustulemust. Eelnimetatud juhul on huvitatud isikul õigus nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist.¹⁰⁰

Hääleõiguse piirangul on ka puutumus liikmete võrdse kohtlemise põhimõttega. Nii on sageli olukorrad, mis viitavad vormiliselt hääleõiguse piirangu rikkumisele, kuid seda tegelikult siiski ei ole, käsitatavad liikme võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisena, mis võimaldab õigustatud isikul nõuda samamoodi nagu hääleõiguse piirangu rikkumise korral otsuse kehtetuks tunnistamist vastuolu tõttu seadusega.¹⁰¹

⁹⁸ P. Varul jt., (viide 2) § 33 komm 3.3

⁹⁹ Samas, § 33 komm 3.4

¹⁰⁰ K. Saare, (viide 11), lk 210

¹⁰¹ RKTko 11.06.2014 3-2-1-55-14, p 23 ja 41

Võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt tuleb osanikke kohelda võrdsetel asjaoludel võrdselt. Võrdse kohtlemise põhimõtte on ühinguõigusliku hea usu põhimõtte konkretiseering.¹⁰² Võrdse kohtlemise põhimõtte adressaadiks on juriidiline isik.¹⁰³ Sellest tulenevalt ei saa juriidilise isikute liikmetelt nõuda omavahelist võrdset kohtlemist. Kui juriidilise isiku liige rikub võrdse kohtlemise põhimõtet, saab kohaldada TsÜS §-st 32 tulenevat hea usu põhimõtet.

Võrdse kohtlemise põhimõtte ei ole seejuures iseseisva tähendusega subjektiivne õigus, pigem on tegemist osauhingu või aktsiaseltsi ja tema osanike või aktsionäride vaheliste suhete üldise mastaabiga, millest osauhing peab osanikega suhtlemisel juhinduma.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisega on tegemist juhul, kui samaaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- Mõnda osanikku või aktsionäri on võrreldes teistega ebavõrdselt koheldud ja
- Selliseks ebavõrdseks kohtlemiseks ei ole seadusest tulenevat alust ja
- Ebavõrdne kohtlemine ei tulene põhikirja lubatavast sättest ja osanik või aktsionär, keda ebavõrdselt koheldakse, ei ole sellise kohtlemisega nõustunud.

Võrdse kohtlemise põhimõtte eesmärk on kaitsta aktsionäride ja osanike liikmelisust juriidilises isikus. Eesmärk on vältida juriidilise isiku organite poolt ühtede liikmete eelistamist teistele. Võrdse kohtlemise põhimõtte kaitseb vaid osanikke ja aktsionäre, mitte kolmandaid isikuid.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisel eristatakse formaalset ja materiaalselt ebavõrdset kohtlemist. Formaalse ebavõrdse kohtlemisega on tegemist olukorras, kus üksikutele juriidilise isiku liikmetele võimaldatakse eeliseid või sätestatakse kohustusi, mida teistele samas olukorras olevatele liikmetele ei kehtestata. Materiaalse ebavõrdse kohtlemisega on tegemist olukorras, kus juriidilise isiku liikmeid koheldakse formaalselt küll võrdselt, kuid meetmed rikuvad ühe grupi liikmete õigusi rohkem, kui teise.¹⁰⁴

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisega on tegemist näiteks juhul, kui enamusosanik otsustab osakapitali vähendamise selliselt, et vähemosaniku osa väheneb tema tahte vastaselt ebaproportsionaalselt rohkem võrreldes enamusosaniku osaga. Võrdse kohtlemise

¹⁰² RKTko 15.04.2015, 3-2-1-29-15, p 14

¹⁰³ M. Henssler, L. Strohn., (viide 21), äärenr 2

¹⁰⁴ Samas, äärenr 14-27

põhimõtte rikkumisega on tegemist ka juhul, kui osühing võimaldab osakapitali suurendamisel ühel osanikul omandada väljalastavaid osasid suuremas proportsioonis, kui seda võimaldaks temale kuuluva osaluse proportsioon osakapitalis.

Võrdse kohtlemise põhimõte on tihedalt seotud juriidilises isikus häälteenamust omavate liikmete poolt hääleõiguse teostamisega. Hea usu põhimõtte järgimise kohustusega juriidilise isiku organi liikmete omavahelistes suhetes seondub ka liikmete võrdse kohtlemise põhimõte, mida on eraldi rõhutatud enamikus eraõiguslike juriidiliste isikute liikide kohta käivates seadustes. Eelnimetatud nõuet peavad järgima kõik hääleõigust teostavad organite liikmed.¹⁰⁵

Võrdse kohtlemise põhimõte on kohustusliku iseloomuga. Põhimõtte kohaldamist ei ole võimalik põhikirjas teatud aktsiate ja osade või aktsionäride ja osanike suhtes välistada. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisega ei ole tegemist juhul, kui juriidilise isiku liige, keda ebavõrdselt koheldakse, on avaldanud oma nõusolekut ebavõrdseks kohtlemiseks võrreldes teiste liikmetega. Selle nõusoleku peab andma iga ebavõrdse kohtlemise olukorra kohta eraldi.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamisel arvestatakse juriidilise isiku huvidega, mis kaaluvad üle osaniku või aktsionäri huvid. Näiteks on seaduse järgi osanikele ja aktsionäridele sätestatud hääleõiguse piirangud olukordades, kus nende huvid võivad minna konflikti juriidilise isiku huvidega. Tegemist on olukorraga, kus samadel materiaalsel eeldusel võidakse kohelda osanikke või aktsionäre hääleõiguse puhul erinevalt. Selline ebavõrdne kohtlemine on aga lubatud vaid juhul, kui selleks on objektiivsed põhjendused ning tegemist on vajaliku ja proportsionaalse vahendiga juriidilise isiku huvide kaitseks ning see ei koorma osanikke või aktsionäre ebamõistlikult.¹⁰⁶

Sellest tulenevalt on juriidilise isiku liikmete ebavõrdne kohtlemine lubatud, kui selleks on objektiivsed põhjendused või selleks on juriidilise isiku liikme nõusolek. Põhjenduse hindamisel lähtutakse konkreetsest olukorrast ja siin tuleb arvestada eelkõige ühingu huvidega.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise tuvastamisel lähtutakse vaid objektiivsetest tunnustest, arvesse ei võeta subjektiivseid hinnanguid. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise tagajärjeks võib olla otsuse kehtetuks tunnistamine. Seda saab vältida, kui

¹⁰⁵ P. Varul jt., (viide 2) § 32 kōmm 3.2.2

¹⁰⁶ A. Cahn, T. Spennenberg. Aktiengesetz. 3. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2015, äärenr 18-19

juriidilise isiku liikmed, keda ebavõrdseks koheldi, annavad tagasiulatavalt nõusoleku ebavõrdseks kohtlemiseks. Otsuse tühisus võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise tõttu on võimalik vaid väga erandlikel juhtudel.¹⁰⁷

2.5 Hääleõiguse piirangu rikkumine otsuse kehtetuks tunnistamise alusena

Peatükis keskendub autor hääleõiguse piirangu rikkumisele juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamise alusena, kehtetuks tunnistamise üldistele eeldustele. Õiguste kuritarvitamise tõkestamiseks ja teiste arvel ebaausate eeliste saavutamise eesmärgil tehtud otsuste vaidlustamiseks näeb TsÜS § 38 lg 1 teine lause ette eraldi õiguskaitsevahendi. Autor analüüsib erinevusi kahe kehtetuks tunnistamise aluse vahel. Nagu sissejuhatuses täpsustatud, analüüsib autor hääleõiguse piirangute puhul nii seaduses formaalselt määratletud hääleõiguse piiranguid, kui ka hea usu põhimõttest tulenevaid sisulisi piiranguid hääleõiguse teostamisele.

Hääleõiguse piirangu rikkumine toob kaasa piiranguga vastuolus antud hääle tühisuse ja see avaldab mõju otsuse enese kehtivusele juhul, kui hääled mõjutasid otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu.¹⁰⁸ Kohtupraktika järgi saab juhtorgani otsust vaidlustada põhjendusega, et hääled on antud mingit seaduses sätestatud keeldu rikkudes, üksnes otsuse kehtetuks tunnistamise kaudu. Sellises olukorras ei ole üldjuhul kohane õiguskaitsevahend nõue, millega palutakse tuvastada vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmine. Otsus on kehtetuks tunnistatav nii juhul, kui otsuse tegemisel hääletas osanik või aktsionär, kelle hääleõigus oli seadusest tulenevalt piiratud, kui ka juhul, kui hääletada ei lubatud osanikul või aktsionäril, kes tegelikult võis hääletada.¹⁰⁹

Nimetatud juhul on võimalik selliselt vastu võetud otsuse kehtetuks tunnistamine otsuse vastuolu tõttu seadusega, täpsemalt ÄS § 178 lg 1 ja § 302 lg 1.¹¹⁰ Sama tagajärg kaasneb hääleõiguse piirangu rikkumisega ka Saksa õiguse kohaselt.¹¹¹ Kui hääleõiguse piirangu

¹⁰⁷ E. Bungereoth. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 4. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016, äärenr 19-20

¹⁰⁸ RKTko 29.09.2015 3-2-1-81-15, p 18

¹⁰⁹ K. Saare jt., (viide 11), lk 211

¹¹⁰ RKTko 11.06.2014 3-2-1-55-14, p 23; RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 33

¹¹¹ I. Drescher. (viide 17), äärenr. 104

rikkumise siht oli ühtlasi see, et omandada enda kasuks eeliseid ühingu kahjuks ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada, saab otsuse kehtetuks tunnistada ka TsÜS § 38 lg 1 teise lause alusel.

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamine kohtu poolt eeldab kehtiva otsuse olemasolu, millel esinevad kas formaalsed või sisulised puudused. Tegemist peab olema kehtiva, kuid seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva otsusega. Seoses otsuse tegemisel §-st 32 tuleneva hääleõiguse piirangu rikkumisega tuleb märkida, et otsust on nimetatud alusel võimalik vaidlustada vaid juhul, kui otsus on tehtud häälteenamusega või ühehäälselt, kuid ilma kõigi liikmete osaluseta. Kui otsus on tehtud kõigi liikmete poolt ühehäälselt, siis vaatamata asjaolule, et otsus ei arvesta võrdselt sama organi liikmete huvidega, ei ole otsus vaidlustatav. Tuleb märkida, et §-st 32 tulenevat hääleõiguse piirangut rikkudes antud hääled kui tahteavaldused on kehtivad, kuna see tuleneb § 38 lg 2 teise lause mõttest. Seega tuleb arvestada §-st 32 tulenevat kohustust rikkudes antud häältega ka hääletustulemuse kindlakstegemiseks. Eelnimetatud kohustust rikkuvate häältega ei tohi arvestada üksnes juriidilise isiku või tema liikide kohta käivates eriseadustes ettenähtud juhtudel.¹¹²

Õiguste kuritarvitamise tõkestamiseks ja teiste arvel ebaausate eeliste saavutamise eesmärgil tehtud otsuste vaidlustamiseks näeb TsÜS § 38 lg 1 teine lause ette eraldi õiguskaitsevahendi. Nimelt võib juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda ka juhul, kui juriidilise isiku osanik, aktsionär või liige kasutas otsuse tegemisel hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste osanike, aktsionäride või liikmete kahjuks, ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada. Sisult on tegemist sarnase sättega, kui eelmises peatükis käsitletud TsÜs § 38 lg 1 esimesest lausest tulenev alus juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Täpsustav säte nõuab osaniku või aktsionäri hääleõiguse kasutamist selleks, et omandada eeliseid enda või kolmanda isiku kasuks.

See säte kehtib üldnormina kõigi eraõiguslike juriidiliste isikute osanike, aktsionäride ja liikmete otsuste vaidlustamisel ja selle eesmärk on muu hulgas ka vähemuse kaitse enamuse kuritarvituste vastu.¹¹³ Oma sisult on tegemist ühtlasi olukorraga, kus üks organi liige on rikkunud teiste organi liikmete suhtes hea usu põhimõtte järgimise kohustust ja teiste liikmete õigustatud huvidega arvestamise kohustust.

¹¹² P. Varul jt., (viide 2) § 38 komm 3.3.2

¹¹³ K. Saare jt., (viide 11), lk 211

Lubamatuks ja teisi kahjustavaks eeliseks on iga eelis, mida hääleõigust kasutav osanik või aktsionär saab soodsamalt kui ta saaks turutingimustel, eeldusel, et see kahjustab osauhingut ja aktsiaseltsi või osanikke ja aktsionäre või toob kaasa nende olukorra halvenemise. Näiteks on kehtetuks tunnistatav otsus, mis tehakse enamusosanike häältega ja mis on kahjulik osauhingule, kuid kasulik lepingu teisele poolele, kellel on enamusosanikuga võrdne majanduslik huvi. Otsuse kehtetuks tunnistamise alus on olemas ka juhul, kui selline otsus mitte otseselt ei too kaasa vastavat lubatud eelist, vaid suurendab äratuntavalt sellise eelise omandamise võimalust.¹¹⁴

TsÜS § 38 lõike 1 teise lause kohaldamine eeldab, et hageja suudab ära tõendada lubamatute eeliste omandamise teise aktsionäri poolt. Kasumi jaotamise otsuste vaidlustamisel tuleks hagejal seega tõendada, et kostja viib äriühingust raha välja. Tüüpilises vähemus- ja suuraktsionäri vastasseisu olukorras on hagejaks reeglina vähemus, kellel lasub ka tõendamiskoormis. Vähemusel on TsÜS § 38 lõike 1 teises lauses märgitud lubamatute eeliste omandamist praktikas siiski äärmiselt raske ja tihtipeale võimatu tõendada. Enamusel on võimalik vähemus äriühingu juhtimisest eemal hoida ning vähemusel puudub ligipääs äriühingu juhtimist puudutavatele dokumentidele.¹¹⁵

Oluline on märkida, et eeliste omandamine teiste liikmete kahjuks kui alus juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamiseks erineb esimese lause alusel kehtetuks tunnistamisest just seetõttu, et otsuse sellel alusel ei pea osanik või aktsionär olema eelnevalt esitanud vastuväidet otsusele või olema hääletanud selle vastu.¹¹⁶

Otsuse kehtetuks tunnistamiseks ei pea otsus tooma kaasa kahjulikku tagajärge mitte kõigi teiste liikmete suhtes, kes oma hääleõigust õigusvastastel eesmärkidel ei kasutanud, vaid piisab, kui kahjustatud on osa nendest liikmetest. Samuti piisab kirjeldatud aluse kohaldamiseks sellest, kui hääleõigust teostanud liikme tahe on suunatud üksnes enese kasuks eeliste saavutamisele. Teistele liikmetele või juriidilisele isikule kahju tekitamise tahet ei pea hääleõigust teostanud isikul olema.¹¹⁷ Siinkohal on Eesti ja Saksa õiguskirjandus vastuolus. Saksamaa õiguskirjanduse kohaselt peab hääleõigust teostanud isikul olema mitte kaudne, vaid suisa otsene tahtlus saavutada eeliseid enda või kolmanda isiku kasuks. Piisab ühe

¹¹⁴ P. Varul jt., (viide 2) § 38 komm 3.3.2

¹¹⁵ M. Moor. (viide 4), lk 18

¹¹⁶ K. Schmidt, M. Lutter. (viide 62), § 243 Abs. 2 komm 1

¹¹⁷ P. Varul jt., (viide 2) § 38 komm 3.4.1

osaniku või aktsionäri tahtlusest, tahtlikult õigusvastaselt ei pea käituma just eeliseid saavutatav osanik või aktsionär ise.¹¹⁸

Erinevalt Eesti õigusest on Saksamaa *Aktiengesetz*'is sätestatud kompensatsiooni puudutav õigusnorm. Saksamaa *Aktiengesetz* § 243 lg 2 teise lause kohaselt ei ole otsus kehtetuks tunnistatav hääleõiguse kasutamisel eeliste omandamiseks või teiste liikmete kahjustamiseks, kui otsus näeb kahjustatud liikmetele ette mõistliku kompensatsiooni ehk hüvituse. See erand ei ole kohaldatav otsuse kehtetuks tunnistamisel vastuolu tõttu seaduse või põhikirjaga, mis vastab Eesti õiguses TsÜS § 38 lg 1 esimesele lausele. Selline erand on lubatud vaid olukorras, kus mõistlik hüvitis sisaldub juba otsuses endas. Kui otsuses ei ole reguleeritud, kes peab ülejäänud liikmetele kahju nii öelda hüvitama, lasub kohustus osanikel või aktsionäridel, kes enda või kolmanda isiku kasuks kõne all oleva otsusega eeliseid saavutasid.¹¹⁹

2.6 Vahekokkuvõte

Hea usu põhimõtte üheks tähtsaimaks omaduseks peetakse tema piiravat funktsiooni hääleõiguse teostamisel. Hääleõiguse piirangud lähtuvad asjaolust, et teatud juhtudel lasub oht, et juriidilise isiku huvid ja juriidilise isiku liikme isiklikud huvid satuvad vastuollu ehk tekib huvide konflikt. Sellest tulenevalt on juriidilise isiku liikmetel teatud situatsioonides seatud hääleõiguse piirangud. Kui osanik või aktsionär sellest kinni ei pea, on tegemist hääleõiguse piirangute rikkumisega.

Siinkohal tuleb teha vahet juriidilise isiku liikme isiklike huvide ning juriidilise isikuga seotud isiklike huvide vahel. Juriidilise isikuga seotud huvid tähendavad eelkõige seda, kuidas osanik või aktsionär näeb juriidilise isiku kõige paremat tegutsemise ning eesmärkide saavutamise viisi. Kõikidel juriidilise isiku liikmetel on õigus omada arvamust sellest, kuidas juriidiline isik peaks toimima ning oma eesmärki saavutama.

Hääleõiguse piirangu rikkumine seisneb üldjuhul selles, et otsuse kindlakstegemisel võetakse arvesse hääled, mida hääleõiguse piirangu kohaldumise tõttu ei oleks tohtinud arvesse võtta.

¹¹⁸ K. Schmidt, M. Lutter. (viide 62), § 243 Abs. 2 kamm 4

¹¹⁹ Samas, § 243 Abs. 2 kamm 5

Hääleõiguse piirangu rikkumine võib seisneda ka selles, et otsuse kindlakstegemisel ei võeta hääleõiguse piirangu olukorda ebaõigesti hinnates arvesse hääli, mis siiski tulnuks arvesse võtta, sh ei lubata liikmel hääletamisel osaleda või ei võeta viimase antud häält ehk tahteavaldust arvesse.

Hääle andmise tühisusel ega tühistamisel ei ole vahetut mõju otsuse kehtivusele. Hääle tühisusel või kehtival tühistamisel võib olla mõju otsuse kehtivusele üksnes juhul, kui tühised või tühistatud hääled mõjutasid kas otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu. Hääleõiguse piirangut rikkudes tehtud osanike otsus on kehtetuks tunnistatav vastuolu tõttu seadusega.

Ühingu ja selle liikmete kaitse seisukohalt on oluline hinnata, kas lisaks hääletamise keeldu rikkudes antud häälte abil tehtud otsuse kehtetuks tunnistamise võimalusele on võimalik tuvastada ka ülejäänud häälte alusel vastuvõetud otsuse kehtivus. Äriseadustiku järgi tuleks koosoleku otsustusvõime kindlakstegemisel lähtuda liikmete häälte üldarvust, mille hulka ei kuulu hääleõiguse piirangule allutatud hääled. Riigikohus ei ole aga oma praktikas sellele küsimusele järjekindlat vastust andnud, millest tulenevalt on valitsevaks kujunenud seisukoht, mille kohaselt on võimalik hääleõiguse piirangut rikkudes vastu võetud otsus kehtetuks tunnistada, kuid ei ole võimalik nõuda seadusega kooskõlas oleva otsuse vastuvõetuks lugemist. Autori nõustub äriseadustiku tõlgendusega, mille kohaselt tuleks koosoleku otsustusvõime kindlakstegemisel jätta arvestamata hääleõiguse piirangut rikkunud hääled ning otsus ilma nende häälteta vastu võtta.

Siinkohal nõuab täpsustamist hääleõiguse piirangu mõiste. Eelnevas peatükis analüüsib autor nii seaduses formaalselt määratletud hääleõiguse piiranguid, kui ka hea usu põhimõttest tulenevaid sisulisi piiranguid hääleõiguse teostamisele.

Juriidilise isiku liikmel on keelatud kasutada hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada. TsÜS § 38 lg 1 teisest lausest on võimalik tuletada osaniku või aktsionäri hääletamiskeeld olukorras, kus otsuse poolt hääletamine võimaldaks hääletanud osaniku, aktsionäri või kolmanda isiku kasuks omandada eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks.

Õiguste kuritarvitamise tõkestamiseks ja teiste arvel ebaausate eeliste saavutamise eesmärgil tehtud otsuste vaidlustamiseks näeb TsÜS § 38 lg 1 teine lause ette eraldi õiguskaitsevahendi. Nimelt võib juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda ka juhul, kui

juriidilise isiku osanik, aktsionär või liige kasutas otsuse tegemisel hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste osanike, aktsionäride või liikmete kahjuks, ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada.

3 TAHTEAVALDUSE ASENDAMINE

KOHTUOTSUSEGA

3.1 Tahteavalduse asendamise olemus ja ühinguõigusliku kohaldamise juhtumeid

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamisega saavutatakse olukord, kus otsus ei kehti. Samal ajal ei ole aga vastu võetud ka teistsuguse, õiguskorraga kooskõlas oleva, sisuga otsust. Kui peale otsuse kehtetuks tunnistamist otsustatakse uuesti, on suure tõenäosusega tulemus sama ning nõude esitaja ei saavuta oma soovitud tulemust. Selleks tuleb leida vahend, mille kaudu kindlustada õiguskorraga kooskõlas oleva otsuse vastuvõtmine. Magistritöö kolmandas peatükis keskendub autor TsÜS § 68 lõikest 5 tulenevale nõudele ning selle seotusele juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamise nõudega. Autor otsib vastust oma teisele hüpoteesile: TsÜS §-st 32 tuleneb juriidilise isiku organi liikmele õigus nõuda ülejäänud liikmetelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega TsÜS § 68 lg 5 järgi. Peatükis analüüsitakse kohustust teha kindla sisuga tahteavaldus ning TsÜS § 68 lõikest 5 tuleneva nõude formaalseid eeldusi.

Oma 2015. aasta aprillis vastu võetud otsuses¹²⁰ rõhutab *Oberlandesgericht Stuttgart* lünka õiguslikus olukorras, kui otsus tunnistatakse küll kehtetuks, kuid muutust õiguslikus olukorras siiski ei toimu. Õigusliku olukorra muutmiseks tuleb koos kehtetuks tunnistamise nõudega esitada ka nõue seadusega kooskõlas oleva otsuse vastuvõtmiseks vajalike tahteavalduste asendamiseks kohtuotsusega. Nii otsuse kehtetuks tunnistamise nõue kui ka tahteavalduse asendamise nõue iseseisvalt ei too juriidilise isiku liikmele soovitud tulemust. Teisest küljest selgitab kohus, et juriidilise isiku liikmel ei ole kohustust koos kehtetuse nõudega esitada ka tahteavalduse nõue, nõude esitamine on liikme oma vaba tahe ja voli.

¹²⁰ OLG Stuttgart, Urteil vom 08.07.2015 – 20 U 2/14

Samuti toob kohus esile olukorra, kus otsuse poolt ei anta ühtegi häält. Selline olukord ei välista otsuse vastuvõtmist, kui vastuvõtmine on ainukene seadusega kooskõlas ning juriidilise isiku huvides olev olukord. Ka sellisel juhul on võimalik nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist ning nõude kaudu asendada tahteavaldused kohtuotsusega saavutada seadusega kooskõlas olev tulemus.

Saksamaal on tahteavalduse asendamist kohtuotsusega tunnustatud ning seaduse kommentaarides ka laiaulatuslikult kajastatud. Eelkõige on välja toodud põhjus, et õigusliku lünga täitmiseks, milleks tahteavalduse asendamist kasutatakse, ei ole alternatiivset varianti. Eesti kohtupraktika ja õiguskirjandus on hetkel veel omavahel vastuolus just selles küsimuses, kas TsÜS §-st 32 tuleneb õigus nõuda hea usu põhimõttega vastuolus oleva juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist ning uue, seadusega kooskõlas oleva otsuse tegemiseks vajalike tahteavalduste asendamist kohtuotsusega.

Riigikohus on seisukohal, et üldisest hea usu põhimõttest ei saa üldjuhul tuleneda otseseid kohustamisnõudeid. Näiteks on Riigikohtu lahendis 3-2-1-89-14 käsitletud aktsiaseltsis dividendide maksmiseks kohustamist. Vastavalt Riigikohtule ei ole seadusandja andnud vähemusaktsionäridele tulenevalt aktsiaseltsi majanduslikust seisundist õigust nõuda, et enamusaktsionärid võtaksid vastu otsuse kasumit jaotada. Dividendi maksmisel on otsustusõigus enamikku hääli omavatel aktsionäridel ning nad on oma tahte kujundamisel ja hääletamisel vabad.¹²¹

Kolleegium märgib, et hea usu põhimõte, olles küll eraõiguse üldpõhimõte, ei saa siiski olla aluseks uute õigusinstituutide loomisel olukorras, kus seadusandja ei ole sellise instituudi loomist vajalikuks pidanud.¹²²

See seisukoht on vaidlustatav. Dividendide jaotamise üle otsustamine on olukord, millest võib järeldada, et luues juriidilise isiku liikmetele omavahelistes suhetes hea usu põhimõtte, ei olnud seadusandja mõtteks kasutada seda põhimõtet dividendide jaotamise üle otsustamiseks. Küll aga on Saksamaa õiguspraktika ja õiguskirjandus leidnud, et hea usu põhimõttest võib tuleneda otseseid kohustamisnõudeid. Saksamaa *Bundesgerichtshof* on oma 12.04.2016 otsuses öelnud: “Hea usu põhimõttest tuleneb osanikule kohustus hääletada otsuse poolt, kui see on vajalik osaühingu oluliste väärtuste kaitseks või märkimisväärsete kaotuste ärahoidmiseks ehk kui osaühingu huvides tegutsemine kohustab osaühingut just sellist otsust

¹²¹ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p. 22

¹²² Samas, p. 28

vastu võtma ning osanikul ei ole osäihingu huve üle kaaluvaid argumente hääletamiskohustuse rikkumiseks. Hääletamiskohustus on osanikul vaid siis, kui muude meetmetega ei ole võimalik osäihingu huvisid kaitsta ning teiste meetmetega tekiks osäihingule ulatuslik kahju.¹²³

Tahteavalduse asendamine kohtuotsusega ei ole võimalik kõikide seadusega vastuolus olevate otsuste korral. Võimalik on nõuda tahteavalduse asendamist kohtuotsusega, kui tegemist on hääleõiguse rikkumisest tuleneva õigusvastase olukorraga. Saksamaa *Bundesgerichtshof*¹²⁴ on tunnistanud nn *positive Beschlussfeststellungsklage*¹²⁵ olukorras, kus otsust pole vastu võetud hea usu põhimõtte rikkumise tõttu hääle andmisel.¹²⁶ Enamustel juhtudel on tegemist olukorraga, kus osanik või aktsionär rikkus hääleõiguse piirangut või osanikku või aktsionäri, kellel oleks olnud õigus hääletada, ei lubatud otsuse tegemisele.¹²⁷

Nõude asendada vajalikud tahteavaldused kohtuotsusega saab esitada vaid siis, kui osanik või aktsionär soovib saavutada otsuse positiivset tulemust. See tähendab, kui esialgne otsus on hääletamiskohustuse rikkumise tõttu jäetud vastu võtmata. Kui otsus on vastu võetud, kuid otsuse vastuvõtmiseks on juriidilise isiku liige või liikmed rikkunud hääleõiguse piiranguid või hääled on loetud valesti kokku, on võimalik otsus kehtetuks tunnistada. Kui eesmärk on saavutada negatiivne otsus, ei ole vajalik nõuda liikmete tahteavalduste ehk häälte andmise asendamist kohtuotsusega, vaid hääleõiguse piiranguid rikkunud hääli ei võeta häälte lugemisel arvesse.

Kokkuvõttes on õigus kohtu kaudu nõuda tahteavalduste asendamist vajalik seadusega koosõlas oleva otsuse saavutamiseks. Saksamaal on tahteavalduse asendamist kohtuotsusega tunnustatud ning seaduse kommentaarides ka laiaulatuslikult kajastatud. Eesti kohtupraktika kohaselt ei ole võimalik üldisest hea usu põhimõttest tuletada kohustamisnõudeid ning sellest tulenevalt ei ole võimalik nõuda ka tahteavalduse asendamist. Autor nõustub siinkohal Saksamaa õiguspraktika ja –kirjandusega, mille kohaselt tuleneb hea usu põhimõttest juriidilise isiku liikmele kohustus hääletada teatud juhtudel otsuse poolt ehk hea usu põhimõttest võib tuleneda otseseid kohustamisnõudeid.

¹²³ BGH, Urteil vom 12.04.2016 – II ZR 275/14.

¹²⁴ Saksamaa Liitvabariigi 3. astme kohus

¹²⁵ Saksamaa õiguskirjanduses ja –praktikas nimetatakse TsÜS § 68 lõikest 5 tulenevat nõuet *positive Beschlussfeststellungsklage*.

¹²⁶ OLG Köln, Urteil vom 06.06.2012 – 18 U 240/11

¹²⁷ J. Wertenbruch. Münchener Kommentar zum GmbHG. 2. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016, äärenr 283 - 289

3.2 Otsuse kehtetuks tunnistamise nõude esitamine koos tahteavalduse asendamise nõudega

Peatükis analüüsib autor otsuse kehtetuks tunnistamise nõude ning tahteavalduse asendamise nõude üheaegselt esitamise vajalikkust ja sisu. Probleemiks on olukord, kus juriidilise isiku otsus tunnistatakse kehtetuks ning tekib olukord, kus vastu pole võetud ka uut, seadusega kooskõlas olevad otsust. Autor käsitleb vajalikkust esitada koos kehtetuse nõudega ka tahteavalduste asendamise nõue ning selle tulemust.

Otsuse kehtetuks tunnistamise nõue on enamasti ilma TsÜS § 68 lõikest 5 tuleneva nõudeta kasutu, välja arvatud, kui piisab sellest, et vabanetakse seadusvastasest otsusest. Sama situatsioon tekib, kui esitada kohtule vaid nõue asendada vajalikud tahteavaldused kohtuotsusega. Kui juriidilise isiku organi otsust ei ole kehtetuks tunnistatud, ei saa ka nõuda vajalike tahteavalduste asendamist ning selle kaudu uue, seadusega kooskõlas oleva, otsuse tuvastamist. Alles otsuse kehtetuks tunnistamine avab õigusliku olukorra, kus juriidilise isiku liikmed saavad uue otsuse vastu võtta.

Oma 2012. aasta juunis vastu võetud otsuses¹²⁸ selgitab *Oberlandesgericht Köln*, et kehtetuks tunnistamise nõue on suunatud õigusvastaselt vastuvõetud otsuse vastu, tahteavalduste asendamise nõude eesmärk on aga selgitada, milline otsus tegelikult vastu võeti.

Kohus toob välja, et iseseisev nõue asendada otsuse seaduspäraseks vastuvõtmiseks vajalikud tahteavaldused kohtuotsusega, on vastuvõetamatu ning seetõttu ei võeta seda menetlusse. Selleks, et tahteavalduste asendamisega otsus vastu võtta, peab olema esialgne, seadusega vastuolus olev otsus vastu võetud ning see peab olema tunnistatud kehtetuks. Alles siis on võimalik võtta vastu uus otsus.

Esitades koos juriidilise isiku juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamise nõudega ka tahteavalduse asendamise nõude luuakse võimalus võtta vastu otsus, mis tegelikult vastu võeti. See ei kehti vaid olukorras, kus hääled loeti valesti kokku, vaid ka siis, kui hääle

¹²⁸ OLG Köln, Urteil vom 06.06.2012 – 18 U 240/11

andmisel rikuti hea usu põhimõtet. Hea usu põhimõtet rikkunud hääl on kehtetu ning seda ei loeta häälte hulka.¹²⁹

Selline kohtuotsus täiendab juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamise nõuet. Kohtu poolt otsuse kehtetuks tunnistamine ei too nõude esitajale kaasa veel soovitud tulemust. Kui otsus tunnistatakse kohtu poolt kehtetuks, toob see vaid kaasa võimaluse uuesti otsustada. Kui vähemusaktsionär või -osanik soovib saavutada hääleõiguse piirangutega kooskõlas oleva otsuse, peab ta lisaks otsuse kehtetuks tunnistamisele saavutama olukorra, kus juhtorgan on otsuse teinud hääleõiguse piirangutega kooskõlas või hääletamiskohustust järgides. Nõue asendada tahteavaldus kohtuotsusega, ei asenda kindlasti otsuse kehtetuse nõuet. Esmalt tuleb tunnistada otsus kohtu poolt kehtetuks ning seejärel saab kohustada isikut vastavat tahteavaldust tegema. Mõlemad nõuded tuleb aga tulemuse saavutamiseks esitada üheaegselt. Kohtuotsusega kohustada aktsionäre või osanikke tegema kindla sisuga tahteavaldust, tehakse kindlaks, et kehtetuks tunnistatud juhtorgani otsus on tegelikkuses vastu võetud. Alles kohustav kohtuotsus teeb vähemusaktsionärile või -osanikule võimalikuks soovitava tulemuse saavutamise, mitte üksnes otsuse kehtetuks tunnistamise.¹³⁰ Autor nõustub siinkohal Saksamaa õiguskirjandusega. Kui eesmärgiks on uue otsuse vastuvõtmine, tuleks eelpool käsitletud kaks otsust esitada üheaegselt.

Probleemkoht tekibki hetkest, kui juriidilise isiku organi otsus tunnistatakse kehtetuks. Kui sellega ei esitata koos ka nõuet asendada avajalikud tahteavalduse kohtuotsusega, tekib olukord, kus otsus on kehtetu ning toimub uus hääletamine, mis aga suure tõenäosusega ei too taaskord kaasa soovitud tulemust. Samuti on probleemiks aeg. Selleks ajaks, kui tehakse uus otsus, võib õiguslik ja faktiline olukord olla juba niipalju muutunud, et muutub otsuse tähendus ja vajalik mõju.¹³¹

Kombineerides juriidilise isiku juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamise tahteavalduse asendamisega kohtuotsusega, asendatakse ebaseaduslik otsus seadusliku otsusega. Saksamaa õiguses tuntud kui *positive Beschlussfeststellungsklage* näol on tegemist kujundusõigusega, kuna toimub muutus õiguslikus olukorras ehk õiguslikku olukorda kujundatakse ümber. Alternatiivselt kasutatakse Saksamaa õiguses mõistet *positive Stimmrechtsklage*.¹³² Mõistet

¹²⁹ OLG Stuttgart, Urteil vom 08.07.2015 – 20 U 2/14

¹³⁰ C. Hofmann. Der Minderheitenschutz im Gesellschaftsrecht. De Gruyter, 2011, lk 385

¹³¹ U. Hüffer, C. Schäfer. (viide 20), äärenr 85

¹³² HSG Simon Bühler, Prof. Dr. Hans Caspar. Positive Beschlussfeststellungsklage. Universität Zürich, 2014.

Internetis kättesaadav:

http://www.rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/vdc/cont/SZW_5_2014_Buehler_vonderCrone.pdf

kasutatakse olukorras, kus juriidilise isiku otsus on kehtetuks tunnistatud hääleõiguse rikkumise tõttu. Sellises olukorras on õiguslikku olukorda võimalik kujundada kahel erineval viisil. Esimene võimalus on nii öelda eemaldada hääleõiguse piirangut rikkunud osaniku või aktsionäri hääle ning saavutada sellega seadusega kooskõlas olev otsus. Teine võimalus on kohtuotsusega asendada vajalikud tahteavaldused, et saavutada seadusega kooskõlas olev otsus.

Õigusvastase otsuse kehtetuks tunnistamise nõudega ning nõudega asendada tahteavaldus kohtuotsusega soovitakse saavutada olukorda, mis oleks valitsenud, kui TsÜS §-st 32 tulenevat hea usu põhimõtet ei oleks rikutud. Kui isik on kohustatud tegema mingi tahteavalduse, kuid ta ei täida oma kohustust, võib tahteavalduse asendada TsÜS § 68 lõikes 5 nimetatud kohtulahend, millega kohustatakse isikut vastavat tahteavaldust tegema. Kohustus teha tahteavaldus võib tuleneda nii seadusest kui lepingust. Kui isik ei täida nimetatud kohustust, võib olla mõeldav küll õiguskaitsevahendite kasutamine, kuid täitmisele sundimine ei ole võimalik. TsÜS § 68 lõikes 5 sätestatud regulatsioon võimaldab selle probleemi lahendada, kui kohus on kohustanud isikut vastava tahteavalduse tegema, asendab kohtulahend tahteavaldust. Keskne küsimus on kohustuse olemasolu teha tahteavaldus, enamiku tahteavalduste puhul on nende tegemine vabatahtlik ning TsÜS § 68 lõige 5 ei saa tulla kohaldamisele.¹³³

Osanikel lasub kohustus toetada osaühingu huve kaitsvate abinõude rakendamist või nendega nõustuda. Osanikevahelisest õigussuhtest võib osanikule tuleneda kohustus hääletada teatud viisil ning TsÜS §-st 32 võib tuleneda osanikule õigus nõuda teistelt osanikelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega TsÜS § 68 lg 5 järgi. Sellist tahteavalduse asendamist saab nõuda vaid nendel erandjuhtudel, kui on võimalik kindlaks määrata tahteavalduse täpne sisu. See saab esineda eelkõige juhul, kui seaduses või osaühingu põhikirjas on sätestatud osaniku selge kohustus hääletada teatud kindlal viisil selgelt määratletud otsuse poolt. Seega võib hea usu põhimõttest tuleneda osaniku kohustus osaleda nii otsuse vastuvõtmisel kui ka hääletada teatud otsuse vastuvõtmise poolt.¹³⁴

Eesti kohtupraktika järgi ei saa kohtuotsus asendada aktsionäride või osanike tahteavaldusi tagasiulatuvalt, kuna sel juhul puuduks osaühingutes ja aktsiaseltsides varem vastuvõetud

¹³³ P. Varul jt., (viide 2) § 38 komm 3.5.1

¹³⁴ K. Saare jt., (viide 11), lk 221

otsuste suhtes õiguskindlus.¹³⁵ Kui kahjustatud aktsionär saaks teatud viisil hääletamise kohustusest tuletatud tahteavalduse asendamise nõuet esitada ja selle kaudu saavutada protokolliga kantud otsusega võrreldes teistsuguse otsuse vastuvõtmise veel mitu aastat pärast üldkoosoleku toimumist, siis ei oleks tagatud aktsiaseltsi teiste aktsionäride, juhatuse ja nõukogu liikmete, võlausaldajate ja teiste sidusgruppide huvide kaitse.¹³⁶

Tahteavalduse asendamine kohtuotsusega on vaid siis õigustatud, kui kohtul on võimalik kindlaks määrata uue otsuse täpne sisu. Selline olukord eksisteerib vaid juhul, kui juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõude esitamise protsessis, näiteks kui loeti isiku hääle, kellel tegelikult ei olnud hääleõigust või hääle lugemise protsess iseenesest oli vigane. Kohus ei tohi oma otsusega kunagi astuda osanike või aktsionäride asemele ning tegema otsust, mida nemad selliselt juriidilise isiku huvides kunagi teinud ei oleks.¹³⁷

Enn *positive Beschlussfeststellungsklage* üheks eelduseks on kindlasti juriidilise isiku liikmete teavitamine otsuse kehtetuks tunnistamise nõudest, kuna vaid siis on aktsionäridel ja osanikel võimalus valmistuda ning ette näha ka nõuet asendada vajalikud tahteavaldused kohtuotsusega.

3.3 Tahteavalduse kohtuotsusega asendamise üldised eeldused

Peatükis käsitleb autor tahteavalduse asendamise nõude üldiseid eeldusi. Autor selgitab, millistel juhtudel ning kellel on õigus esitada vastav nõue. Samuti selgitatakse peatükis nõude ajalise piiranguid nii Eestis kui Saksamaal õiguses.

Saksamaal õiguspraktika ning õiguskirjanduse kohaselt allub nõue tahteavalduse asendamiseks kohtuotsusega reeglitele, mis kehtivad juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõudele. Seda põhjusel, et kohtuotsus täidab lünka, mille tekitab otsuse kehtetuks tunnistamine.¹³⁸

¹³⁵ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 38

¹³⁶ Samas, p 39

¹³⁷ H. Ziemons, C. Jaeger. Beck'scher Online-Kommentar GmbHG, 28. Edition. Stand: 01.08.2016, äärenr 217-221

¹³⁸ U. Hüffer, J. Aktiengesetz, 12. Auflage. Verlag C.H.Beck, 2016, äärenr 42

Õigus esitada nõue tahteavalduse asendamiseks kohtuotsusega on isikutel, kellel on seaduse järgi õigus esitada ka nõue juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamiseks, kuna tahteavalduse asendamise nõue täiendab kehtetuks tunnistamise nõuet.

Otsuse kehtetuks tunnistamise hagi on kujundushagi.¹³⁹ Saksamaa õiguskirjanduse kohaselt ei sõltu tahteavalduse asendamise nõue sellest, mis põhjusel on juriidilise isiku juhtorgani liikme otsus kehtetuks tunnistatud. Huvitatud isik võib nõuda kohtus juriidilise isiku organi seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva otsuse kehtetuks tunnistamist. Juriidilise isiku liikmetel on õigus nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, kui nad on otsusele vastu vaieldud ehk esitanud oma vastuväite otsusele. Vastuväide on isiku selgitus, et ta peab juriidilise isiku otsust tühisteks või kehtetuks tunnistatavaks. Vastuväite puhul on oluline, et isik väljendab oma vastuseisu juriidilise isiku otsusele. Vastuväite esitamisel peab olema selge ning arusaadav, millise juriidilise isiku otsuse vastu vastuväide esitatakse. Vastuväite eesmärk on tagada õiguskindlus sellega, et anda koosolekul osalevatele teistele organi liikmetele teada hääletustulemusega mittenõustumisest ning kavatsusest nimetatud otsus hilisemalt vaidlustada. Kui isik vastuväidet ei esita, tähendab see tema poolt hääletamistulemuse ja otsuse seaduslikkusega nõustumist ning hilisem vaidlustamine oleks käsitletav vastuolulise käitumisena, mis on aga hea usu põhimõttest tulenevalt keelatud.¹⁴⁰

Vastuväite võib esitada ühe tahteavaldusega kõigi koosolekul vastuvõetud otsuste suhtes. Kui soovitakse esitada vastuväide üksnes teatud kindlale otsusele, tuleb sellest vastuväite esitamisel selgelt teada anda. Vastuväitena otsusele ei ole käsitletavad enne otsuse vastuvõtmist esitatud protestid või mittenõustumised koosoleku läbiviimise korra osas. Üldjuhul on vastuväidet võimalik esitada kuni koosoleku lõppemiseni. Erandjuhtudel võib otsuse tegemisel osalenud ja otsusele vastuväidet mitteesitanud organi liikmel siiski säilida õigus nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, seda eelkõige juhtudel, kui otsuse puudus ei olnud organi liikmele otsuse tegemisel mõistlikult äratuntav, nt kui on tegemist ebaõigetele või puudulikele asjaoludele tuginedes oma tahteavalduse tegemisega, mille isik hilisemalt tühistab ja mis avaldavad mõju otsuse hääletamistulemusele. Otsuse kehtetuks tunnistamise nõudeõigust ei välista vastuväite puudumine protokollis ka juhul, kui koosoleku läbiviija või protokollija on õigusvastaselt jätnud vastuväite protokollimata.¹⁴¹

¹³⁹ G. Spindler, E. Stiltz, T. Dörr. Aktiengesetz, 3. Auflage. Verlag C.H. Beck, 2015, äärenr 58-59

¹⁴⁰ K. Saare., M. Käerdi, V. Kõve, I. Kull, P. Varul. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn, Juura, 2012, lk 291

¹⁴¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, (viide nr 2), § 38 komm 3.3.1

Tahteavalduse asendamise nõudele kehtivad samad ajalised piirangud, mis ka kehtetuse nõudele, see tähendab, et ka selle nõude peab isik esitama kolme kuu jooksul alates seadusvastase otsuse vastuvõtmisest. Tähele tuleb seejuures panna, et tahteavalduse asendamise nõue saab edukas olla vaid juhul, kui ka otsuse kehtetuks tunnistamise nõue esitatakse õigeaegselt ehk enne aegumistähtaaja saabumist.¹⁴² Tahteavalduse asendamise nõude peab küll esitama kolme kuu jooksul alates otsuse vastu võtmisest, kuid seda ei pea esitama samaaegselt kehtetuse nõudega. Kehtetuse nõuet ei võeta menetlusse enne kolme kuulise tähtaaja möödumist ning sellest tulenevalt ei võeta menetlusse enne seda ka tahteavalduse asendamise nõuet.

Saksamaa õiguskirjanduse ja -praktika kohaselt esitatakse hea usu põhimõtte rikkumisest tulenev nõue tahteavalduse asendamiseks osahingu või aktsiaseltsi enda vastu.¹⁴³ Osanikud või aktsionärid, kes rikkusid hääletamiskohustust, ei esitata nõude adressaadina. Osahingul või aktsiaseltsil lasub omakorda kohustus informeerida juriidilise isiku liikmeid esitatud nõudest.¹⁴⁴ See on vajalik, et liikmed oleksid teadlikud võimalikust tahteavalduste asendamisest kohtuotsusega ning neil oleks võimalik oma õigusi kohtuprotsessis kaitsta ning vastuväiteid esitada. Tahteavalduse asendamise nõude esitanud isik võib sellest ka ise kaasosanikele või -aktsionäridele teavitada. Kohtuotsuse saab teha vaid siis, kui kõiki juriidilise isiku liikmeid on teavitatud sellest, et on esitatud nõue asendada vajalikud tahteavaldused kohtuotsusega ehk nn *positive Beschlussfeststellungsklage*. Sellest tulenevalt võib eeldada, et kui osahing või aktsiaselts ise ei teavita oma liikmeid sellise nõude esitamisest, on nõude esitanud osaniku või aktsionäri huvides, sellest teisi liikmeid teavitada. Viimasena on kohustus nõudest osanikke ja aktsionäre teavitada kohtul.¹⁴⁵ Nõude menetlusse võttes peab kohus olema veendunud, et teisi juriidilise isiku liikmeid on nõudest teavitatud.

Saksamaa õiguskirjandus selgitab kahte erinevat olukorda küsimusele, mil määral peab kohtuprotsessi kaasama osanikku või aktsionäri, kes hääleõiguse rikkumisega rikkus hea usu põhimõtet. Kui seadusega kooskõlas oleva otsuse saavutamiseks piisab hääleõiguse piirangut rikkunud osaniku või aktsionäri hääle eemaldamisest, esitatakse otsuse kehtetuks tunnistamise nõue vaid osahingu või aktsiaseltsi vastu, hea usu põhimõtet rikkunud liige kaasatakse kohtuprotsessi samal viisil, mil ülejäänud liikmed. Kui aga seadusega kooskõlas oleva otsuse saavutamiseks on vaja positiivset häält ehk osanik või aktsionär on rikkunud oma

¹⁴² K. Schmidt, M. Lutter. (viide 62) § 246 kamm 9.2.3

¹⁴³ OLG München, Urteil vom 09.08.2012 – 23 U 4173/11

¹⁴⁴ H. Ziemons, C. Jaeger. (viide 137), äärenr 217-221

¹⁴⁵ J. Wertenbruch. (viide 127), äärenr 283 - 289

hääletamiskohustust, see tähendab, et tulenevalt seadusest oleks tal olnud kohustus hääletada otsuse poolt, peab nõude tahteavalduse asendamiseks esitama osauhingu või aktsiaseltsi ja kõne all oleva osaniku või aktsionäri vastu.¹⁴⁶ Seda kinnitab ka Riigikohus oma otsuses 3-2-1-89-14, kus nõue otsuse kehtetuks tunnistamiseks on esitatud juriidilise isiku vastu, nõue asendada vajalikud tahteavaldused on esitatud aga ka juriidilise isikute liikmete vastu, kes hageja seisukohast oma hääletamiskohustust rikkusid ning kelle tahteavaldused kohtuotsusega asendada tuleks.

Sellise kujundushagiga lahendatakse olukord kiiremalt ning tõhusamalt, kui aktsionär või osanik, kes esitab tahteavalduse asendamise nõude, peaks selle esitama iga osaniku või aktsionäri vastu eraldi, kelle häält tal otsuse vastuvõtmiseks vaja on.

Riigikohus on seejuures märkinud, et TsÜS § 68 lg 5 ja TMS § 184 lg 1 alusel saab kohus asendada üksnes kostja tahteavalduse.¹⁴⁷ See tähendab, et uue otsuse vastuvõtmiseks, peab ka hageja ise oma hääle selleks andma.

3.4 Juriidilise isiku organi otsuse ja liikme hääle asendamine hääletamiskohustuse rikkumise korral

Peatükis käsitleb autor juriidilise isiku organi otsuse ja liikme hääle asendamist hääletamiskohustuse rikkumise korral. Autor analüüsib tahteavalduste asendamist lähtuvalt sellest, et teatud juhtudel on tuvastatav juriidilise isiku liikme kohustus hääletada teatud kindlal viisil.

Tahteavalduse asendamine hääletamiskohustuse rikkumise korral tuleb kõne alla vaid kindlates olukordades. TsÜS § 68 lg 5 sätestab tingimuse, et kohtuotsusega on võimalik tahteavaldus asendada vaid olukorras, kus isik on kohustatud tegema kindla sisuga tahteavalduse. See tähendab, et nõude esitamisel tahteavalduse asendamiseks kohtuotsusega, peab olema kindlaks määratav tahteavalduse täpne sisu ning sellega saavutatava otsuse eesmärk.

¹⁴⁶ J. Wertenbruch. (viide 127), äärenr 283 - 289

¹⁴⁷ RKTko 27.01.2010 3-2-1-153-09, p 16

Kui isik on kohustatud tegema kindla sisuga tahteavalduse, asendab tahteavalduse jõustunud või viivitamata täitmisele kuuluv kohtulahend, millega isikut kohustatakse sellist tahteavaldust tegema. Sisuliselt on tegemist olukorraga, kus kohtulahend asendab uue otsuse vastuvõtmiseks vajalikud hääled ehk tahteavaldused. Seda vahendit saab kasutada aga vaid siis, kui osanik või aktsionär on kohustatud tegema kindla sisuga tahteavalduse.

Kohustusnõude peamiseks eelduseks on kohustuse olemasolu isikul, kellelt tahteavaldust nõutakse. Tuleb tuvastada kas liikmel on kohustus hääletada mingi otsuse vastuvõtmise poolt. Ühingu juhtimises ja liikmete pädevuses olevate küsimuste otsustamisel võib selle kohustuse tuvastamine olla problemaatiline, kui see ei tulene just otsesõnu seadusest või põhikirjast. Tuleb arvestada, et liikmel on siiski õigus enda omandit ehk osa või aktsiat vabalt kasutada ja käsutada.

Autori seisukohalt võib üldpõhimõtetest tulla alus kohustusnõude esitamiseks. Riigikohus on selgitanud, et kohustusnõue tuleb lahendada esmajoonel poolte huvide kaalumise teel, hindamaks, milline on hageja huvi kustjalt nõusolek saada ja kustja huvi nõusoleku andmisest keelduda.¹⁴⁸ Lähtuvalt sellest tuleb kaaluda liikmete ja ühingu vahelistest õigustest ja kohustustest tulenevaid õigustatud huve ning hinnata kas konkreetsel juhul võib liikmel olla kohustus tahteavalduse andmiseks. Kohtuniku ülesandeks on huvide kaalumise teel otsustada, kas igal konkreetsel juhul on liikmel ühinguõiguse üldpõhimõtetest tulenev mingi konkreetne kohustus. Nõude lahendamisel tuleb koguda ja analüüsida kogu vajaliku informatsiooni olemasolu liikmetel, mille alusel tahteavaldus tehakse. Juhul, kui selgub, et liikmele teadaolevad asjaolud või informatsioon on ebaõige, puudub alus teise liikme tahteavalduse asendamiseks.¹⁴⁹

¹⁴⁸ RKTko 19.04.2011 3-2-1-12-11 p 31

¹⁴⁹ R. Vitsut. Patiseis kapitaliühingutes ja selle lahendamine. Magistritöö, 2015, lk 35. Kättesaadav: http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/48524/vitsut_ma_2015.pdf

3.5 Juriidilise isiku organi otsuse ja liikme hääle asendamine hääleõiguse piirangu rikkumise korral

Peatükis analüüsib autor juriidilise isiku organi otsuse ja liikme hääle asendamist hääleõiguse piirangu rikkumise korral. Autor selgitab, kas lisaks juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamisele hääleõiguse piirangu rikkumise tõttu on võimalik ka tuvastada ülejäänud häälte alusel vastuvõetud otsuse kehtivus, samuti analüüsitakse, millistest tingimustest sellisel juhul tuleb lähtuda.

TsÜS § 33 lg 1 järgi on hääle andmine juriidilise isiku organi otsuse tegemisel tahteavaldus ja hääle andmisele kohaldatakse seaduses tehingu kohta sätestatud. Kui otsuse tegemisel hääletab isik, kes seaduse järgi ei võinud hääletada, on antud hääl tühine, kuid TsÜS § 33 lg 3 järgi saab juhul, kui hääled mõjutasid otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu, nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist.¹⁵⁰ Seega kui protokollis on kantud otsus, mille kujunemisel omasid hääleõiguse piirangule allutatud hääled otsustavat tähendust, on otsuse kehtetuks tunnistamise nõudeõigust omavate isikute ainsaks võimaluseks esitada hagi sellise otsuse kehtetuks tunnistamiseks.

Ühingu ja selle liikmete kaitse seisukohalt on oluline hinnata, kas lisaks hääletamise keeldu rikkudes antud häälte abil tehtud otsuse kehtetuks tunnistamise võimalusele on võimalik tuvastada ka ülejäänud häälte alusel vastuvõetud otsuse kehtivus. Äriseadustiku § 177 lõike 1 ja § 303 lõike 1 kohaselt arvata kvoorumi ehk koosoleku otsustusvõime hulka hääleõiguse piirangule allutatud juriidilise isiku liikme hääled.

Seega tuleks koosoleku otsustusvõime kindlakstegemisel lähtuda liikmete häälte üldarvust, mille hulka ei kuulu hääleõiguse piirangule allutatud hääled. Kehtiv õigus näeb seega ette selged põhimõtted, millest tuleks otsuse kindlakstegemisel juhinduda. Sellele vaatamata ei ole Riigikohus olnud oma väljaütlemistes hääleõiguse piirangut rikkudes antud häälte tähenduse kohta päris järjekindel.¹⁵¹ Veel 2012. aastal tehtud lahendis¹⁵² on kohus märkinud, et olukorras, kus üks osanik ei võinud ÄS § 177 lõike 1 keeldu tõttu hääletada otsuse tegemisel (osaleda hääletamisel) ja teise osaniku häältega on piisav häälteenamus saavutatud, on otsus

¹⁵⁰RKTKo 29.09.2015 3-2-1-81-15, p. 18

¹⁵¹K. Saare. (viide 71), lk 633

¹⁵²RKTKo 10.01.2012 3-2-1-144-11, p 13

nõutava häälteenamusega siiski vastu võetud. Ka 2015. aasta lahendis¹⁵³ on Riigikohus leidnud, et hääleõiguse piirangule allutatud häälte osalemisel otsuse tegemisel ei oma need hääled tehingu tegemiseks nõusoleku andmise hindamisel õiguslikku tähendust ning nõusoleku olemasolu hindamise seisukohalt on tähendus teistel häältel. Siiski on praegusel hetkel valitsevaks kujunenud seisukoht, mille kohaselt saab hääleõiguse piirangut rikkudes tehtud otsuseid küll kehtetuks tunnistada, kuid ei ole võimalik nõuda teistsuguse sisuga otsuste vastuvõetuks lugemist.¹⁵⁴ Kui niisuguses olukorras on koosoleku juhataja valimine hääleõiguse piirangule allutatud enamusosaniku kontrolli all, siis puudub vähemusosanikel Eesti õiguse kohaselt reaalne võimalus saavutada ühingu huvide kaitseks vajaliku otsuse vastuvõtmine (vastuvõetuks lugemine).¹⁵⁵ Nimetatud tulemust ei saa pidada kooskõlas olevaks hääleõiguse piirangut reguleerivate normide mõttega.

Saksa õiguse kohaselt on võimalik konkreetse sisuga otsuse tuvastamise hagi (*die positive Beschlussfeststellungsklage*) esitamine, kui koosoleku juhataja on vastuolus seadusega võtnud otsuse sisu tuvastamisel arvesse hääled, mida seaduse kohaselt ei oleks võinud arvesse võtta, samuti juhul, kui ta ei võta arvesse hääli, millele hääleõiguse piirang siiski ei laienunud. Mõlemal juhul on teise sisuga otsuse tuvastamise eelduseks üksnes asjaolu, et otsus pole tühine mistahes alustel ja vaieldavatel häältel oli mõju otsuse sisu kujunemisele. Tagamaks, et hääleõiguse piirangu laienemisel konkreetse küsimuse üle otsustamisel liikmele (või liikmetele), kes omab (omavad) ühingu häälteenamust, oleks ülejäänud liikmetel võimalik saavutada ühingu (ja huvide konfliktis mitteolevate isikute) huvidest lähtuva vastavalt protokollitud otsuse vastuvõtmine, on oluline võimaldada ka konkreetse sisuga otsuse tuvastamise hagi esitamist ühingu vastu. Kohtu kaudu peaks ühingu liikmetel olema võimalik tuvastada otsustatu tegelik sisu, arvestamata hääleõiguse piirangule allutatud hääli. Kui sellist otsuse tuvastamise hagi mitte võimaldada, siis ei ole sama vea (nt hääleõiguse piirangule allutatud häälte arvesse võtmisel) kordumisel võimalik õige sisuga otsuseni ikkagi jõuda.¹⁵⁶

¹⁵³ RKTko 16.09.2015 3-2-1-74-15, p 17

¹⁵⁴ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14, p 33; TLn RgKo 19.06.2015, 2-14-59875

¹⁵⁵ M. Moor. (viide 4), lk 22

¹⁵⁶ K. Saare. (viide 71), lk 633

3.6 Vahekokkuvõte

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamisega saavutatakse olukord, kus otsus ei kehti. Samal ajal ei ole aga vastu võetud ka teistsuguse, õiguskorraga kooskõlas oleva, sisuga otsust. Õigusliku olukorra muutmiseks tuleb koos kehtetuks tunnistamise nõudega esitada ka nõue seadusega kooskõlas oleva otsuse vastuvõtmiseks vajalike tahteavalduste asendamiseks kohtuotsusega. Kombineerides juriidilise isiku juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamise tahteavalduse asendamisega kohtuotsusega, asendatakse ebaseaduslik otsus seadusliku otsusega.

Nõude asendada vajalikud tahteavaldused kohtuotsusega saab esitada vaid siis, kui osanik või aktsionär soovib saavutada otsuse positiivset tulemust. See tähendab, kui esialgne otsus on hääletamiskohustuse rikkumise tõttu jäetud vastu võtmata. Kui otsus on vastu võetud, kuid otsuse vastuvõtmiseks on juriidilise isiku liige või liikmed rikkunud hääleõiguse piiranguid või hääled on loetud valesti kokku, on võimalik otsus kehtetuks tunnistada. Kui otsus on jäetud vastu võtmata või tunnistatud kehtetuks hääle valesti kokkulugemise tõttu, ei ole vajalik nõuda tahteavalduste asendamist, vaid tuvastada tuleb tegelikult vastu võetud otsus. Kui otsus on jäetud vastu võtmata või tunnistatud kehtetuks hääleõiguse piirangu rikkumise tõttu, saab selle üldjuhul kõrvaldada tuvastades tegeliku sisuga otsus.

Vaidlust tekitab küsimus, kas hea usu põhimõttest saab tuletada juriidilise isiku liikmele kohustamisnõudeid. Eestis ei tunnustata hetkel veel täieulatuslikult tahteavalduse asendamise nõude võimalust kohtuotsusega hea usu põhimõtte rikkumise korral.

Saksamaal on tahteavalduse asendamist kohtuotsusega tunnustatud ning seaduse kommentaarides ka laiaulatuslikult kajastatud. Eelkõige on välja toodud põhjus, et õigusliku lünga täitmiseks, milleks tahteavalduse asendamist kasutatakse, ei ole alternatiivset varianti. Eesti kohtupraktika ja õiguskirjandus on hetkel veel omavahel vastuolus just selles küsimuses, kas TsÜS §-st 32 tuleneb õigus nõuda hea usu põhimõttega vastuolus oleva juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist ning uue, seadusega kooskõlas oleva otsuse tegemiseks vajalike tahteavalduste asendamist kohtuotsusega. Autor nõustub siinkohal Saksamaa õiguse käsitlemisega ning väidab, et ka Eesti õiguskorras on õigusselguse ning vähemuste kaitse eesmärgil vajalik eelpool käsitletud õigusinstituudi tunnustamist.

Nõue tahteavalduse asendamiseks kohtuotsusega allub samadele reeglitele, kuna täiendab otsuse kehtetuks tunnistamise nõuet. Sellest tulenevalt on nõude aegumistähtaeg sarnaselt kehtivuse nõude esitamisele kolm kuud ning õigus nõuet esitada on isikutel, kes on õigustatud esitama ka kehtetuse nõuet.

Kui juriidilise isiku otsuse vastuvõtmisel on rikutud hääleõiguse piiranguid, tuleb kindlaks teha, kas rikkumine seisneb selles, et otsuse kindlakstegemisel võetakse arvesse hääled, mida hääleõiguse piirangu kohaldamise tõttu ei oleks tohtinud arvesse võtta või ei võeta otsuse kindlakstegemisel arvesse hääli, mida siiski tulnuks arvesse võtta. Esimesel juhul tuleks autori arvates seadusega kooskõlas oleva otsuse saavutamiseks lähtuda liikmete häälte üldarvust, mille hulka ei kuulu hääleõiguse piirangule allutatud hääled.

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö käsitleb hea usu põhimõttest juriidilise isiku liikmele tulenevaid kohustusi ning õigusi. Magistritöö selgitab hea usu põhimõtet hääletamiskohustuse ning hääleõiguse piirangu alusena, samuti käsitleb magistritöö kohtuotsusega tahteavalduse asendamise nõuet. Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas ja millal on juriidilise isiku liikmetele tuletatav seadusjärgsest hea usu põhimõttest tulenevast õigussuhtest ühingu ja teiste liikmetega lisaks tagatud üldisele hääleõigusele ka hääletamiskohustus ning millistel juhtudel on võimalik saavutada ühingu huvides oleva otsuse vastuvõtmine hääle asendamisega. Samuti oli eesmärgiks kindlaks teha hea usu põhimõttest tuletatava hääleõiguse piirangu sisu ning võimalus saavutada seadusjärgse otsuse vastuvõtmise tuvastamine. Lisaks oli töö eesmärgiks kindlaks teha, kas juriidilise isiku liikmel on õigus nõuda ülejäänud juriidilise isiku liikmetelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega.

Autor seadis magistritöös kaks hüpoteesi. Esimeseks hüpoteesiks oli: Juriidilise isiku organi otsuse vastuolu TsÜS §-s 32 sätestatud hea usu põhimõttest võib juriidilise isiku liikmele teatud juhtudel tuleneda hääletamiskohustus või hääleõiguse piirang. Teiseks hüpoteesiks oli: TsÜS §-st 32 tuleneb juriidilise isiku liikmele õigus nõuda ülejäänud liikmetelt kindla sisuga tahteavalduse andmist ja selle asendamist kohtuotsusega TsÜS § 68 lg 5 järgi.

Üldiselt on osanik või aktsionär hääleõiguse teostamisel vaba ning tal ei ole kohustust hääletada juriidilise isiku otsuste poolt. Kohtupraktika kohaselt saab hääletamiskohustuse olemasolust rääkida üksnes juhtudel, kui see on vajalik ühingu huvide tagamiseks ja selle vältimiseks, et ühing osanike erimeelsuste korral ei kaotaks tegutsemisvõimet. Osanike huvide vastandlikkuse korral tuleb eelistada ühingu huvisid. Riigikohtu seisukohad on kohustuse tuvastamisel olnud mõneti vastuolulised ja mitte üheselt mõistetavad. Riigikohus on leidnud, et hea usu põhimõttest võib liikmele tuleneda õigus nõuda kindla sisuga tahteavaldust.¹⁵⁷ Samas on Riigikohus asunud ka seisukohale, et hea usu põhimõttest ei saa üldjuhul tuleneda otseseid kohustamisnõudeid.¹⁵⁸

¹⁵⁷ RKTko 27.10.2011 3-2-1-97-11 p 35, RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14 p 35

¹⁵⁸ RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14 p 22

Saksamaa kohtupraktika kohaselt on võimalik hea usu põhimõttest tuletada juriidilise isiku liikme kohustus hääletada teatud kindlal viisil. See on võimalik olukorras, kus otsuse poolt hääletamine on vajalik juriidilise isiku huvide järgimiseks ning eesmärgi saavutamiseks. Autor nõustub Saksamaa õigusega väites, et hea usu põhimõttest on võimalik juriidilise isiku liikmetele tuletada kohustamisnõudeid. Väga raske on aga seada piiri, millal on teatud viisil otsustamine ühingu jaoks nii oluline, et sellest tuleneb juriidilise isiku liikmele hääletamiskohustus. Autori arvates tuleks Eesti õiguses luua kindlad piirid, juriidilise isiku liikme hääletamiskohustuse tekkimiseks.

Juriidilise isiku liikmel on keelatud kasutada hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada. Hääletamiskohustuse sisuks võib olla ka negatiivne hääletamine, kui positiivne otsuse poolt hääletamine ei oleks kooskõlas hea usu põhimõttega ja ühingu huvidega. TsÜS § 38 lg 1 teisest lausest on võimalik tuletada osaniku või aktsionäri negatiivne hääletamiskohustus olukorras, kus otsuse poolt hääletamine võimaldaks hääletanud osaniku, aktsionäri või kolmanda isiku kasuks omandada eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks.

Vastavalt TsÜS § 38 lõikele 1, ÄS § 178 lõikele 1 ning ÄS § 302 lõikele 1 on juriidilise isiku juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamise aluseks vastuolu seaduse või põhikirjaga. Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist võib nõuda ka juhul, kui juriidilise isiku osanik, aktsionär või liige kasutas otsuse tegemisel hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste osanike, aktsionäride või liikmete kahjuks, ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada..

Eesti ning Saksamaa õiguskirjandusteotavad seisukohta, et juhtorgani otsuse saab kehtetuks tunnistada, kui see on vastuolus seadusega ja sellest tulenevalt ka juhul, kui on tuvastatud vastuolu hea usu põhimõttega. Üldjoontes tuleb seaduse all mõista igat seadusesätet, mis vastab materiaalses mõttes seaduse tunnustele. Seega saab mõista ka õiguse üldpõhimõtteid kui seaduse sätteid.

Riigikohus on aga asunud seisukohale, et juriidilise isiku juhtorgan liikme otsust ei ole võimalik kehtetuks tunnistada üksnes vastuolu tõttu TsÜS §-st 32 tuleneva hea usu põhimõttega, vaid otsus peaks olema vastuolus ka konkreetse õigusnormiga.

Kuna äriühingu juhtorgani liikme otsuse kehtetuks tunnistamise alused on Eesti ja Saksamaa õiguses sarnased ning normid osaliselt ka analoogse sõnastusega, on autor seisukohal, et juriidilise isiku juhtorgani liikme otsust on võimalik tunnistada kehtetuks, kui see on vastuolus seadusega ning sellest tulenevalt ka juhul, kui see on vastuolus TsÜS §-st 32 tuleneva hea usu põhimõttega.

Hea usu põhimõtte üheks tähtsaimaks omaduseks peetakse tema piiravat funktsiooni hääleõiguse teostamisel. Hääleõiguse piirangud lähtuvad asjaolust, et teatud juhtudel lasub oht, et juriidilise isiku huvid ja juriidilise isiku liikme isiklikud huvid satuvad vastuollu ehk tekib huvide konflikt.

Hääleõiguse piirangu rikkumine seisneb üldjuhul selles, et otsuse kindlakstegemisel võetakse arvesse hääled, mida hääleõiguse piirangu kohaldumise tõttu ei oleks tohtinud arvesse võtta. Hääleõiguse piirangu rikkumine võib seisneda ka selles, et otsuse kindlakstegemisel ei võeta hääleõiguse piirangu olukorda ebaõigesti hinnates arvesse hääli, mis siiski tulnuks arvesse võtta, sh ei lubata liikmel hääletamisel osaleda või ei võeta viimase antud häält ehk tahteavaldust arvesse.

Hääle andmise tühisusel ega tühistamisel ei ole vahetut mõju otsuse kehtivusele. Hääle tühisusel või kehtival tühistamisel võib olla mõju otsuse kehtivusele üksnes juhul, kui tühised või tühistatud hääled mõjutasid kas otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu. Hääleõiguse piirangut rikkudes tehtud osanike otsus on kehtetuks tunnistatav vastuolu tõttu seadusega.

Ühingu ja selle liikmete kaitse seisukohalt on oluline hinnata, kas lisaks hääletamise keeldu rikkudes antud häälte abil tehtud otsuse kehtetuks tunnistamise võimalusele on võimalik tuvastada ka ülejäänud häälte alusel vastuvõetud otsuse kehtivus. Äriseadustiku järgi tuleks koosoleku otsustusvõime kindlakstegemisel lähtuda liikmete häälte üldarvust, mille hulka ei kuulu hääleõiguse piirangule allutatud hääled. Riigikohus ei ole aga oma praktikas sellele küsimusele järjekindlat vastust andnud, millest tulenevalt on valitsevaks kujunenud seisukoht, mille kohaselt on võimalik hääleõiguse piirangut rikkudes vastu võetud otsus kehtetuks tunnistada, kuid ei ole võimalik nõuda seadusega kooskõlas oleva otsuse vastuvõetuks lugemist. Autori nõustub äriseadustiku tõlgendusega, mille kohaselt tuleks koosoleku otsustusvõime kindlakstegemisel jätta arvestamata hääleõiguse piirangut rikkunud hääled ning otsus ilma nende häälteta vastu võtta.

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamine kohtu poolt eeldab kehtiva otsuse olemasolu, millel esinevad kas formaalsed või sisulised puudused. Tegemist peab olema kehtiva, kuid seadusega vastuolus oleva otsusega. Seoses otsuse tegemisel §-st 32 tuleneva kohustuse rikkumisega tuleb märkida, et otsust on nimetatud alusel võimalik vaidlustada vaid juhul, kui otsus on tehtud häälteenamusega või ühehäälselt, kuid ilma kõigi liikmete osaluseta.

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamisega saavutatakse olukord, kus otsus ei kehti. Samal ajal ei ole aga vastu võetud ka teistsuguse, õiguskorraga kooskõlas oleva, sisuga otsust. Õigusliku olukorra muutmiseks tuleb koos kehtetuks tunnistamise nõudega esitada ka nõue seadusega kooskõlas oleva otsuse vastuvõtmiseks vajalike tahteavalduste asendamiseks kohtuotsusega.

Saksamaal on tahteavalduse asendamist kohtuotsusega tunnustatud ning seaduse kommentaarides ka laiaulatuslikult kajastatud. Eelkõige on välja toodud põhjus, et õigusliku lünga täitmiseks, milleks tahteavalduse asendamist kasutatakse, ei ole alternatiivset varianti. Eesti kohtupraktika ja õiguskirjandus on hetkel veel omavahel vastuolus just selles küsimuses, kas TsÜS §-st 32 tuleneb õigus nõuda hea usu põhimõttega vastuolus oleva juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist ning uue, seadusega kooskõlas oleva otsuse tegemiseks vajalike tahteavalduste asendamist kohtuotsusega. Autori arvates võib üldpõhimõtetest, sh ka hea usu põhimõttest, tuleneda alus kohustusnõude esitamiseks.

TsÜS § 68 lg 5 sätestab tingimuse, et kohtuotsusega on võimalik tahteavaldus asendada vaid olukorras, kus isik on kohustatud tegema kindla sisuga tahteavalduse. See tähendab, et nõude esitamisel tahteavalduse asendamiseks kohtuotsusega, peab olema kindlaks määratav tahteavalduse täpne sisu ning sellega saavutatava otsuse eesmärk.

Kui juriidilise isiku otsuse vastuvõtmisel on rikutud hääleõiguse piiranguid, tuleb kindlaks teha, kas rikkumine seisneb selles, et otsuse kindlakstegemisel võetakse arvesse hääled, mida hääleõiguse piirangu kohaldamise tõttu ei oleks tohtinud arvesse võtta või ei võeta otsuse kindlakstegemisel arvesse hääli, mida siiski tulnuks arvesse võtta. Esimesel juhul tuleks autori arvates seadusega kooskõlas oleva otsuse saavutamiseks lähtuda liikmete häälte üldarvust, mille hulka ei kuulu hääleõiguse piirangule allutatud hääled.

Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamine ning TsÜS § 68 lõikest 5 tulenev nõue vajalike tahteavalduste asendamiseks ei ole Eestis piisavalt reguleeritud. Eesti kohtupraktika seisukohad on olnud vastuolulised tuvastamaks, kas hea usu põhimõttest tuleneb alus otsuse

kehtetuks tunnistamiseks ning vajalike tahteavalduste asendamiseks. Saksamaa õiguskirjandus ja -praktika selgelt toetavad sellise aluse olemasolu. Nagu autor on sissejuhatuses välja toonud on Riigikohus varem leidnud, et teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat võib vähemalt eraõigusnormide puhul arvestada võrdlusmaterjalina Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel. See kehtib esmajoones olukorras, kui meil mõne sätte rakenduspraktika puudub, kuid mujal on see sarnase sätte puhul välja kujunenud. Hea usu põhimõttest tulenevate õiguste ja kohustuste puhul on tegemist olukorraga, kus Eestis ei ole välja kujunenud ulatuslikku rakenduspraktikat ning sellest tulenevalt on autor oma magistritöös tuginenud suure osas Saksamaa õiguspraktikale ja -kirjandusele.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Treuepflicht des Gesellschafters bei der Stimmrechtsausübung

In der vorliegenden Magisterarbeit wird die Treuepflicht als Grundlage der Stimmpflicht, des Stimmrechtsausschlusses und der positiven Beschlussfeststellungsklage im Gesellschaftsrecht analysiert. Die Treuepflicht besteht sowohl zwischen dem Gesellschafter und der Gesellschaft als auch zwischen den Gesellschaftern untereinander. Der Inhalt der Treuepflicht ist die Verpflichtung sich bei der Ausübung von Rechten oder Erfüllung von Aufgaben im guten Glauben gegenüber der Gesellschaft und anderen Gesellschaftern zu verhalten. Diese Magisterarbeit konzentriert sich auf die Treuepflicht zwischen den Gesellschaftern untereinander.

Das erste Ziel dieser Magisterarbeit ist es herauszufinden, ob und wann es möglich ist aus der gesellschaftsrechtlichen Treuepflicht und des Gesellschaftsverhältnisses zwischen Gesellschaftern untereinander zusätzlich zum Stimmrecht auch eine Stimmpflicht herzuleiten. Das zweite Ziel dieser Magisterarbeit ist es den Inhalt der gesellschaftsrechtlichen Stimmpflicht und die Möglichkeit des Erreichens eines rechtlichen Beschlusses herauszufinden. Das dritte Ziel dieser Magisterarbeit ist es den Inhalt der positiven Beschlussfeststellungsklage herauszufinden und ob ein Gesellschafter das Recht hat andere Gesellschafter zu einer bestimmten Stimmenaufführung zu verpflichten.

In der Regel sind die Gesellschafter bei der Ausübung ihres Stimmrechts frei und sie haben keine Verpflichtung in einer bestimmten Weise zu stimmen oder ihre Stimme zu enthalten. Allerdings muss ein Gesellschafter sein Stimmrecht im Interesse der Gesellschaft ausüben, das heißt bei der Stimmausübung darf der Gesellschafter nicht seinen eigenen Interessen nachgehen.

Die Treuebindung ist durch zwei Wirkrichtungen gekennzeichnet: Zum einen hat der Gesellschafter auf die gesellschaftsbezogenen Interessen der Gesellschaft und seiner Mitgesellschafter Rücksicht zu nehmen, zum anderen hat er die mitgliedschaftlichen Belange der Gesellschaft zu fördern. Der Inhalt der Treuepflicht bemisst sich nach der realen Struktur der jeweiligen Gesellschaft. Je enger die personalistische Bindung, desto stärker die Treuepflicht.

Die Magisterarbeit besteht aus drei Teilen. Im ersten Kapitel der Magisterarbeit analysiert der Autor die gesellschaftsrechtliche Treuepflicht als Grundlage für die Stimmpflicht des Gesellschafters. Im Rahmen des Kapitels wird analysiert, ob und in welchem Ausmaß ist ein Gesellschafter verpflichtet aus der gesetzlichen Treuepflicht in bestimmten Situationen in einer bestimmten Weise abzustimmen und wie unterscheidet es sich von der Stimmpflicht aus der Satzung oder dem Stimmbindungsvertrag.

Danach analysiert man den Inhalt der Stimmpflichtverletzung und die Folgen dessen. Durch die gesellschaftsrechtliche Stimmpflicht sind im estinischen Recht Widersprüche entstanden. Auch gerichtliche Urteile widersprechen sich. Ein Urteil bejaht, dass aus der Treuepflicht Stimmpflichten für den Gesellschafter entstehen können, ein anderes Urteil widerspricht dem aber. Nach dem deutschem Recht ist es möglich aus der gesellschaftsrechtlichen Treuepflicht die Stimmpflicht eines Gesellschafters herzuleiten, wenn es nötig ist um die Interessen der Gesellschaft nachzugehen und die Ziele der Gesellschaft zu erreichen. Eine Stimmpflicht des Gesellschafters kann nur dann entstehen, wenn nur durch eine Stimmpflicht angenommener Beschluss dem Gesetz entspricht und anders würde der Beschluss unrechtmäßig sein. Der Autor stimmt der deutschen Rechtsliteratur und –praxis zu, jede Rechtsnorm ist Gesetz und auch allgemeine Rechtsgrundsätze sind Grundsätze für eine Stimmpflicht.

Im zweiten Kapitel analysiert der Autor die Treuepflicht als Grundlage für einen Stimmrechtsausschluss. Im Rahmen des Kapitels wird der Inhalt des rechtlichen Stimmrechtsausschlusses und die Beziehungen zu Stimmrechtsausschlüssen aus der Satzung oder dem Stimmbindungsverträgen analysiert. Auch die Verletzung des Stimmrechtsausschlusses und die Folgen dessen werden erklärt.

Stimmrechtsbeschränkungen basieren auf der Tatsache, dass in einigen Fällen ein Risiko besteht, dass die Interessen des Gesellschafters und die Interessen der Gesellschaft in einen Konflikt geraten, also ein Interessenkonflikt entsteht. Man muss aber die persönlichen Interessen des Gesellschafters und die persönlichen Interessen verbunden mit der Gesellschaft unterscheiden. Die Interessen verbunden mit der Gesellschaft ist die Ansicht, wie der Gesellschafter es sieht, wie die Gesellschaft am besten funktioniert und es seine Ziele erreicht.

Eine Verletzung des Stimmrechtsausschlusses besteht meistens darin, dass beim treffen eines Beschlusses Stimmen mitgezählt werden, die eigentlich durch einen Stimmrechtsausschluss

nicht mitgezählt werden dürfen. Eine Verletzung kann aber auch darin liegen, dass Gesellschafter nicht abstimmen gelassen werden obwohl sie Stimmberechtigt sind. Die Nichtigkeit einer Stimme hat nur dann Wirkung auf einen Beschluss, wenn nichtige Stimmen für die Mehrheitsverhältnisse ausschlaggebend sind oder den Inhalt des Beschlusses beeinflussen.

Es ist wichtig zu bewerten, ob es trotz Nichtigkeit des Beschlusses durch Verletzung des Stimmrechtsausschlusses die Möglichkeit gibt auf Grund der anderen, geltenden Stimmen, einen rechtlichen Beschluss anzunehmen. Nach dem estnischen Gesetz müsste man diese Option haben. Doch das estnische Gericht ist in seiner Praxis nicht konsequent, infolge dessen ist die beherrschende Stellungnahme, dass dies nicht möglich ist. Der Autor ist der gleichen Meinung wie die Interpretation des Gesetzes. Es sollte möglich sein einen Beschluss zu fassen indem man Stimmen, die einen Stimmrechtsausschluss verletzen, nicht mit zählt.

Im dritten Kapitel der Magisterarbeit wird analysiert, ob im Fall einer Treuepflichtverletzung bei einer Stimmpflicht oder einem Stimmrechtsausschluss, eine positive Beschlussfeststellungsklage möglich ist. Der Autor konzentriert sich auch auf die Verfahrensfragen der Klage und darauf, dass die Anfechtungsklage und die Beschlussfeststellungsklage gleichzeitig gestellt werden müssen. Dies gibt eine Übersicht ob in der Praxis eine positive Beschlussfeststellungsklage im estnischen Recht möglich ist und welche Anforderungen man anwenden kann.

Mit der Anfechtungsklage entsteht ein Rechtsschutzdefizit, wo der gefasste Beschluss nicht mehr gilt, aber auch kein neuer, rechtlicher Beschluss gefasst worden ist. Die positive Beschlussfeststellungsklage beseitigt Rechtsschutzdefizit der Anfechtungsklage. Wegen dieser Funktion unterliegt die positive Beschlussfeststellungsklage weithin den Verfahrensvorschriften der Anfechtungsklage.

Ein umstrittenes Thema im estnischen Recht ist, ob es möglich ist aus der Treuepflicht eine Klage für eine positive Beschlussfeststellung herzuleiten. Die Zulässigkeit der positiven Beschlussfeststellungsklage wird im deutschen Recht heute ganz weitgehend anerkannt, weil es zur positiven Beschlussfeststellungsklage keine brauchbare Alternative gibt. Die estnische Rechtslage ist dabei aber komplex. Die Gerichtspraxis in Estland will nicht anerkennen, dass ein Beschluss der gefasst worden ist und dabei eine Stimmpflichtverletzung oder Verletzung des Stimmrechtsausschlusses vorliegt, anfechtbar ist und es möglich ist eine positive Beschlussfeststellungsklage zu stellen. Der Autor ist der gleichen Meinung wie das deutsche

Recht on sagt, dass die positive Beschlussfeststellungsklage weitgehend anerkannt werden sollte für die Recht Klarheit und den Schutz der Minderheitsaktionäre und –gesellschafter.

In der Masterarbeit wird zum Vergleich sehr oft deutsches Recht verwendet. Das hat den Grund, dass die Rechtsnormen im estnischen *äriseadustik* sehr ähnlich dem deutschen Aktiengesetz und GmbHG sind. Für den Vergleich wird das Recht eines anderen Landes verwenden, wenn es hilft ein Gesetz zu interpretieren und so die Idee des Gesetzes besser in Praxis umzusetzen.

KASUTATUD KIRJANDUS

Kirjanduslikud allikad

1. A. Cahn, T. Spennenberg. Aktiengesetz. 3. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2015
2. B.J.Schindler. Beck'scher Online-Kommentar GmbHG, 30. Edition
3. C. Hofmann. Der Minderheitsschutz im Gesellschaftsrecht. De Gruyter, 2011
4. C. T. Ebenroth, K. Boujong, D. Joost, L. Strohn. Handelsgesetzbuch. 3. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2014
5. E. Bungereth. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 4. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
6. Frank R. Hillmann. Gesellschaftsrecht, 3. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
7. G. Spindler, E. Stilz, J. Bormann. Kommentar zum Aktiengesetz. 3. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2015
8. G. Spindler, E. Stiltz, T. Dörr. Aktiengesetz, 3. Auflage. Verlag C.H.Beck, 2015
9. HSG Simon Bühler, Prof. Dr. Hans Caspar. Positive Beschlussfeststellungsklage. Universität Zürich, 2014. Internetis kättesaadav: http://www.rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/vdc/cont/SZW_5_2014_Buehler_vonderCrone.pdf
10. H. Ziemons, C. Jaeger. Beck'scher Online-Kommentar GmbHG, 28. Edition. Stand: 01.08.2016
11. I. Drescher. Münchener Kommentar zum GmbHG, 2.Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
12. I. Kull. Hea usu põhimõtte kaasaegses lepinguõiguses, Doktoritöö. Tartu, Tartu Ülikooli kirjastus, 2002
13. J. Koch. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 4.Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
14. J. Wertenbruch. Münchener Kommentar zum GmbHG. 2. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
15. K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. Juridica, 2010
16. K. Saare. Huvide konflikti vältimise kohustus. Internetis kättesaadav: http://www.oi.ut.ee/sites/default/files/oi/kalev_saare_kokkuvote.pdf
17. K. Saare. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. Juridica, 2016

18. K. Saare., M. Käerdi, V. Kõve, I. Kull, P. Varul. Tsiviilõiguse üldosa. Juura, 2012
19. K. Saare, U. Volens, A. Vutt, M. Vutt. Ühinguõigus I. Juura, 2015
20. K. Schmidt, M. Lutter. Aktiengesetz. Kommentar. Bd I. Köln: OVS Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008
21. K. Schmidt, M. Lutter. Ein moderner Kommentar zum Aktiengesetz. Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008
22. M. Enzinger. Münchener Kommentar zum HGB, 4. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
23. M. Greinoman. Aktsionäride mittevaralised õigused. Juridica, 2001
24. M. Henssler, L. Strohn, I. Drescher. Gesellschaftsrecht. 3. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2016
25. M. Moor. Äriühingu liikme õigus nõuda dividendide jaotamist. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus asjas 3-2-1-89-14. Juridica, 2015
26. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura, 2010
27. R. Leinekugel, H. Ziemons, C. Jaeger. Beck'scher Online Kommentar GmbHG, 28. Edition, 01.08.2016
28. R. Vitsut. Patiseis kapitaliühingutes ja selle lahendamine. Magistritöö, 2015, lk 35. Kättesaadav: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48524/vitsut_ma_2015.pdf
29. R. Volhard, A. Stengel, German Limited Liability Company. Wiley 1996
30. S. Bühler, H. Caspar. Positive Beschlussfeststellungsklage. Universität Zürich, 2014. Internetis kättesaadav: http://www.rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/vdc/cont/SZW_5_2014_Buehler_vonderCrone.pdf
31. T. Ploomipuu. Piirangud osanike hääleõiguses. Internetis Kättesaadav: <http://www.rmp.ee/ettevotlus/kasulik/piirangud-osanike-haaleoiguses-2012-07-10?Print=1&popUp=1>
32. U. Eisenhardt. Gesellschaftsrecht. 8. Auflage. Verlag C.H. Beck, 2012
33. U. Hüffer. Münchener Kommentar, Aktiengesetz, §§ 222-277, 2. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2001
34. U. Hüffer, C. Schäfer. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, 2016
35. U. Hüffer, J.Koch. Aktiengesetz, 12. Auflage. Verlag C.H.Beck, 2016

36. W. Simons (ed.). Harmonization of Corporate Law in the CIS. - Review of Central and East European Law 2011, Volume 36, No 3
37. W. Zöllner, U. Noack. GmbHG. 21.Auflage, Verlag C.H.Beck, 2017
38. Ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne. Justiitsministeerium, 2016. Kättesaadav: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_10.5.2016.pdf

Eesti kohtupraktika

39. RKTkm 18.12.2006 3-2-1-130-06
40. RKTko 12.06.1997 3-2-1-78-97
41. RKTko 03.06.2003 3-2-1-65-03
42. RKTko 21.12.2004 3-2-1-145-04
43. RKTko 08.04.2008 3-2-1-22-08
44. RKTko 09.11.2008 3-2-1-99-08
45. RKTko 27.01.2010 3-2-1-153-09
46. RKTko 31.03.2010 3-2-1-7-10
47. RKTko 19.04.2011 3-2-1-12-11
48. RKTko 27.10.2011 3-2-1-97-11
49. RKTko 10.01.2012 3-2-1-144-11
50. RKTko 27.03.2013 3-2-1-16-13
51. RKTko 20.06.2013 3-2-1-72-13
52. RKTko 11.06.2014 3-2-1-55-14
53. RKTko 14.10.2014, 3-2-1-76-14
54. RKTko 29.10.2014 3-2-1-89-14
55. RKTko 15.04.2015 3-2-1-29-15
56. RKTko 16.09.2015 3-2-1-74-15
57. RKTko 29.09.2015 3-2-1-81-15
58. TLn RgKo 19.06.2015, 2-14-59875

Saksamaa kohtupraktika

59. OGH, Urteil vom 01.10.2008
60. OLG Köln, Urteil vom 06.06.2012 – 18 U 240/11
61. OLG München, Urteil vom 09.08.2012 – 23 U 4173/11

- 62. OLG Düsseldorf, Urteil vom 23.02.2012 – I-6 U 135/110, 6 U 135/110
- 63. OLG Stuttgart, Urteil vom 08.07.2015 – 20 U 2/14
- 64. BGH, Urteil vom 12.04.2016 – II ZR 275/14

Eesti õigusaktid

- 65. Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2
- 66. Äriseadustik. - RT I, 22.06.2016, 32
- 67. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I, 12.03.2015, 106
- 68. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I, 22.06.2016, 28

Saksamaa õigusaktid

- 69. Aktiengesetz. - Gesetz vom 06.09.1965 (BGBl. I S. 1089), in Kraft getreten am 01.01.1966, zuletzt geändert durch Gesetz vom 10.05.2016 (BGBl. I S. 1142) m.W.v. 17.06.2016
- 70. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung - Gesetz vom 20.04.1892 (RGBl. I S. 477), zuletzt geändert durch Gesetz vom 10.05.2016 (BGBl. I S. 1142) m.W.v. 17.06.2016
- 71. Bürgerliches Gesetzbuch - In der Fassung der Bekanntmachung vom 02.01.2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 S. 738), zuletzt geändert durch Gesetz vom 24.05.2016 (BGBl. I S. 1190) m.W.v. 01.06.2016
- 72. Zivilprozessordnung - In der Fassung der Bekanntmachung vom 05.12.2005 (BGBl. I S. 3202, ber. 2006 S. 431, 2007 S. 1781), zuletzt geändert durch Gesetz vom 21.11.2016 (BGBl. I S. 2591) m.W.v. 26.11.2016

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ketlin Peterson

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

HEA USU PÕHIMÕTE HÄÄLEÕIGUSE TEOSTAMISEL JURIIDILISE ISIKU LIIKME POOLT

mille juhendaja on PhD Kalev Saare,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02.05.2017